DZIENNIK URZĘDOWY
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Gdańsk, dnia 18 września 2024 r.

Poz. 3912

Podpisany przez:
Ewa Kuczyńska
Data: 2024-09-18 16:15:24

UCHWAŁA NR VI/6/2024
RADY MIASTA PUCK

z dnia 29 sierpnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9) i art. 18 ust. 2 pkt 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 609; zm.: Dz. U. z 2024 r. poz. 721) oraz art. 87 ust. 1, ust. 2, ust. 3, ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840; zm.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1595 oraz z 2023 r. poz. 951 i poz. 1688)

Rada Miasta Puck
uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w oparciu o art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2023r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840; zm.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1595 oraz z 2023 r. poz. 951 i poz. 1688) pismem nr RD.5120.10.2024.SS z dnia 05.07.2024r. zaopiniował pozytywnie „Program opieki nad zabytkami dla Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027".

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Puck.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodnicząca Rady Miasta
Puck

Justyna Thiel

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI 2023-2027

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK

Na lata 2024-2027

wykonany na zlecenie i z funduszy

Gminy Miasta Puck

OPRACOWANIE: Jolanta Barton-Piórkowska

2023/2024

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....strony 5-6

2. PODSTAWA PRAWNA - USTAWA O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI.....6-7

3. UWARUNKOWANIE PRAWNE 7-20

3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków

3.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

3.3. Inne ustawy i rozporządzenia

3.4. Prawo międzynarodowe

3.5. Zadania i kompetencje organów gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....20-31

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2027

4.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

4.2. Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030

4.2.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami 1921-1924

4.2.4. Program opieki nad zabytkami powiatu puckiego 1921-1924

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.....31-38

5.1. Strategia rozwoju Gminy Miasta Puck

5.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasta Puck.

5.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego .

5.4. Stowarzyszenia lokalne

6. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I ZASOBU DZIEDZICTWA...38-91

6.1. Kalendarium dziejów obszaru Gminy Miasta Puck.

6.2. Prezentacja krajobrazu kulturowego

6.3. Charakterystyka zasobu dziedzictwa:

6.3.1. Układ przestrzenny

6.3.2. Budownictwo obronne

6.3.3. Architektura sakralna

a. kościoły

b. klasztor

c. kapliczki przydrożne

6.3.4. Cmentarze

6.3.5. Budownictwo rezydencjonalne

6.3.6. Budownictwo użyteczności publicznej

6.3.7. Budownictwo wojskowe

6.3.8. Budownictwo mieszkalne

6.3.9 Zabytki techniki i przemysłu

6.3.10. Zieleń komponowana

6.3.11. Zabytki archeologiczne

6.3.12. Zabytki ruchome

6.3.13. Wartości niematerialne

6.3.14. Zasoby muzealne (muzea, regionalne izby pamięci, skanseny).

6.3.15. Prawna ochrona zabytków

a. rejestr zabytków

b. ewidencja zabytków

c. zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

6.4. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla Gminy Miasta Puck.
6.5. Stan zachowania obiektów zabytkowych Gminy Miasta Puck.
6.6. Obiekty Gminy Miasta Puck postulowane do wpisu do rejestru zabytków.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO Z ANALIZĄ SZANS I ZAGROŻEŃ SWOT (WSKAZANIE REGIONALNYCH I PONADREGIONALNYCH ZASOBÓW DZIEDZICTWA GMINY I WYRÓŻNIAJĄCYCH SIĘ WALORÓW KRAJOBRAZU KULTUROWEGO).....92-94

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMU.....95-97
8.1. Cel programu: WZMOCNIENIE POZIOMU OCHRONY I OPIEKI NAD DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY WŁADYSŁAWOWO SŁUŻĄCE ZACHOWANIU ZABYTKÓW, BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI GMINY.
8.2. Priorytety programu:
Priorytet 1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck.
Priorytet 2. Upowszechnienie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU.....97-98

10. MECHANIZMY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....98-101

11. MONITORING I OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....101-103

12. ANEKS. LITERATURA PRZEDMIOTU, MATERIAŁY ORAZ WYKAZ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.....103-115

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

1. WSTĘP.

Przedstawiamy już trzecią edycję Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck (zwany dalej Programem). Pierwsze opracowanie powstało w 2015 r., a kolejne w 2019 r. Konieczność aktualizacji w przedziale czteroletnim przewiduje art. 87 ust 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U.2022.840.t.j.). Obecny Program wskazuje z jednej strony na zmiany w przepisach prawa na poziomie krajowym, wojewódzkim i miejskim, a z drugiej na aktualny stan zachowania dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 składa się z czterech części, przewidzianych w wytycznych zawartych w poradniku metodycznym opracowanym przez Krajowy Ośrodek i Badań i Dokumentacji Zabytków pt. „*Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik Metodyczny*", Warszawa 2008 r.

Pierwsza cześć zawiera omówienie zewnętrznych uwarunkowań prawnych, wynikających z obowiązujących rozporządzeń i przepisów, związanych z ochroną zabytków oraz rozpatrzenie zgodności Programu z podstawowymi dokumentami na poziomie kraju, województwa i powiatu.

W części drugiej wskazano zgodność Programu z wewnętrznymi przepisami obowiązującymi na terenie Gminy Miasta Puck.

W części trzeciej Programu zaprezentowano zasoby kulturowe zachowane na terenie miasta, z próbą charakterystyki poszczególnych grup zabytków, w tym układu urbanistycznego, obiektów sakralnych, budownictwa miejskiego, zabytków techniki, przemysłu, a także zieleni komponowanej. Prezentację uzupełnia materiał kartograficzny i fotograficzny.

Czwarta część Programu przedstawia zadania Gminy Miasta Puck, podejmowane zarówno przez samorząd gminny, jak i jednostki podległe oraz inne podmioty, w oparciu o rozpoznanie obszarów ich aktywności, potrzeb społecznych w tej dziedzinie i celowość kontynuacji zadań. Ponadto wskazuje możliwości finansowania zadań oraz monitoringu wdrażania tego dokumentu, bowiem jego efekty powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu kolejnych edycji programów.

W aneksie znalazł się wykaz literatury przedmiotu, podano stronę internetową Narodowego Instytutu Dziedzictwa, która zawiera zeskanowane materiały (dokumentację historyczną, karty ewidencyjne i adresowe), oraz zamieszczono wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, zaktualizowanej w 2023 r.

Merytoryczną podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 stanowiły prace terenowe związane z aktualizacją Gminnej Ewidencji Zabytków, zakończoną w grudniu 2023 r., a także analiza materiałów i dostępnej literatury dotyczącej zabytków Pucka.

Prezentowany program stanowi dokument strategiczny, który pozwoli ocenić zasób dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck, wskazać najważniejsze elementy wymagające ochrony, a także opracować aktualny plan działań w tym zakresie. Jego podstawowy cel określono jako wzmocnienie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym Gminy Miasta Puck, toteż znajdziemy w nim najważniejsze zagadnienia istotne dla wyznaczenia dziedzictwu kulturowemu istotnej funkcji w życiu społecznym. Z jednej strony będzie to podnoszenie świadomości społeczeństwa co do znaczenia dorobku poprzednich pokoleń w życiu współczesnym, z drugiej określenie roli inicjatyw lokalnych w zakresie ochrony materialnego, jak i niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Pracę nad Programem zakończono 28 lutego 2024 r., zatem z tego czasu pochodzi zapis stanu prawnego.

2. PODSTAWA PRAWNA.

Podstawą prawną niniejszego opracowania jest **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. 2022.840.t.j.). Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027, zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE.

3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków.

Konstytucja to ustawa zasadnicza Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącej dobro wspólne wszystkich obywateli (uchwalona dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, tekst jedn. z 2009 r., Nr 114, poz. 946). Zawiera zapisy o ochronie zabytków zadeklarowane w art. 5, art. 6 ust.1 i art. 86 jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

W myśl art. 5 Konstytucji: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, **strzeże dziedzictwa narodowego** oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju".

Natomiast art. 6 mówi o tym, że „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu **do dóbr kultury, będących źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju**. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Na podstawie art. 86 konstytucji każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa odpowiednia ustawa. W wypadku ochrony zabytków jest to ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

3.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022.840.t.j.).

Ustawa w art. 3 zawiera merytoryczny zapis podstawowych pojęć:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki, bądź zdarzenia, których

zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów, bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. **badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;**
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Według **zapisów art. 4** cytowanej ustawy **ochrona** zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie **z art. 5** powyższej ustawy **opieka** nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl **art. 6** ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. zabytki nieruchome, będące w szczególności:
   - krajobrazami kulturowymi,

- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

2. zabytki ruchome będące, w szczególności:
- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997r. o bibliotekach (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków.

Art. 7 ustawy stanowi, iż formami ochrony zabytków są:

1. wpis do rejestru zabytków

1a wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa

2 . uznanie za pomnik historii

3. utworzenie parku kulturowego

4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 18 ustawy przewiduje ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa powyżej w szczególności

1. uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Art. 19 ustawy wskazuje, iż w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

1. zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
2. innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
3. parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

W przypadku, gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1. 3.

W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Art. 22. 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Burmistrz (wójt, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
   - zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
   - inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
   - inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Art. 81. 1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.
2. Dotacja, w zakresie określonym w **art. 77** może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy **zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.**

3.3. Inne ustawy i rozporządzenia

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2023.682. t.j.) w art. 39 jednoznacznie określa warunki uzyskania pozwolenia na budowę w przypadku prowadzenia prac budowlanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską. W ust. 1 dotyczącym robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków sformułowano wymóg uzyskania pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę. W ust. 3 wskazano, że w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
W przypadku robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, właściwy organ może nałożyć na inwestora obowiązek uzyskania pozwolenia na ich wykonanie, gdy wiąże to się z możliwością pogorszenia stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków (art. 30 ust.7 pkt 2).
Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2023.977 t.j.) ze zmianą ustawy z dnia 07 lipca 2023 r. .W art. 1.pkt 1.4. zawarte zostały wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej jako niezbędne do uwzględnienia w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Art.2 pkt 10 podaje definicję „dóbr kultury współczesnej", które określono jako niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość

artystyczna lub historyczna. W ustawie wielokrotnie wskazuje się na konieczność uwzględnienia stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej.

Nowelizacja z 2023 r. wprowadziła **nowe narzędzia planistyczne**, w tym najważniejsze to **plan ogólny gminy,** który ma zastąpić studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jako dokument w randze aktu prawa miejscowego. Zgodnie z nowym art. 13b plan ogólny uchwalany będzie z uwzględnieniem: 1,polityki przestrzennej gminy określonej w strategii rozwoju gminy lub strategii rozwoju ponadlokalnego; 2. ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa; 3. formami ochrony przyrody oraz ich otuliny, a w tym obszarami szczególnego zagrożenia powodzią, obszarów gruntów zmeliorowanych, terenami zagrożonymi ruchami masowymi ziemi oraz terenami, na których występują te ruchy, strefy ochronne ujęć wody itp. Znajdą się tam również uwarunkowania wynikające z istnienia terenów górniczych, i udokumentowanych złóż kopalin, kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla i podziemne bezzbiornikowe magazyny substancji, obszary uzdrowisk oraz obszary ochrony uzdrowiskowej, **zabytki objęte formami ochrony.**

Ponadto wprowadzono nową formę planu miejscowego jakim będzie zintegrowany **plan inwestycyjny (ZPI)**. Nowy instrument będzie formą planu miejscowego, który zastąpi i znacznie zmodyfikuje rozwiązania tzw. specustawy mieszkaniowej.. Będzie on stosowany dla dowolnych inwestycji, a nie tylko inwestycji mieszkaniowych. Nowością stał się również wprowadzony **Rejestr Urbanistyczny** jako system teleinformatyczny, który ma być źródłem informacji i danych planistycznych. Znajdą się tam m.in. dokumenty powstające w trakcie sporządzania aktów planistycznych, raporty z konsultacji społecznych, decyzje administracyjne związane z planowaniem przestrzennym, rozstrzygnięcia organów nadzoru itp. Rejestr będzie bazował na danych przestrzennych z zakresu planowania i zagospodarowania przestrzennego. Dostęp do systemu będzie nieodpłatny dla wszystkich zainteresowanych.

Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2023.1336, t.j.) określa warunki zezwoleń na usunięcie drzew i krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków oraz opłaty za te czynności.

Ustawa z 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz. U. 2023.887 t.j.) umożliwia użycie terenu cmentarnego na inny cel pod warunkiem zachowania znajdujących się na jego terenie zabytków, które mogą być przeniesione w inne miejsce po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (zgodnie z art. 6 ust. 4).

Ustawa z 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. 2023. 1774 t.j.).

W art. 4 ust.1 pkt. 9 stanowi, że zwalnia się od podatku nabycie w drodze spadku :

lit. c) zabytków ruchomych, kolekcji wpisanych do rejestru zabytków, a także dóbr kultury złożonych w muzeum na co najmniej 2 lata, zgodnie z obowiązującymi przepisami,

lit. d) przez osoby zaliczone do I i II grupy podatkowej zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Ustawa z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U.2023.344, t.j.) wskazuje, że celami publicznymi w rozumieniu ustawy są między innymi: - opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.6 ust.5) i ochrona Pomników Zagłady w rozumieniu przepisów o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady oraz miejsc i pomników upamiętniających ofiary terroru komunistycznego (art. 6 ust.5a). Ustawa w art. 13 ust .4 obliguje do uzyskania zgody wojewódzkiego konserwatora zabytków na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków albo wniesienie ich jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, jeżeli stanowią one własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. Art.29 ust.2 stanowi, że w razie sprzedaży, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie. W sprawach ustanowienia trwałego zarządu, znaczenie ma art. 45 ust. 2a, na podstawie którego w decyzji o ustanowienie trwałego zarządu na rzecz jednostki organizacyjnej będzie można nałożyć na nią obowiązek odbudowy lub remontu zabytkowych obiektów budowlanych, o ile znajdują się one na nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Do art. 96 ust. 1 ustawy dodano ustęp 1a, który uzależnia wydanie zgody na podział nieruchomości przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta od uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Natomiast art. 96 ust. 2 przedstawia przypadek gdy o podziale nieruchomości orzeka sąd, który jest zobligowany do uzyskania opinii wójta (burmistrza, prezydenta miasta), a w odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków także opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ustawa z dnia 25.10.1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2024.87 tj.) daje organom samorządu, stanowiącym jednostki terytorialne, możliwość przyznawania stypendiów mających na uwadze wspieranie rozwoju umiejętności artystycznych oraz upowszechniania kultury i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U 2023.571, t.j.) w art. 4 ust.1 ,3,4,13,16 w sferę zadań publicznych wpisuje zadania w zakresie podtrzymywania i upowszechniania tradycji, rozwój świadomości obywatelskiej i kulturowej, rozwój kultury, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

Ustawa z dnia 27 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U.2023.70, t.j.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U.2023. 40, t.j.)

Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U.2023.887, t.j.).

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U.2020.164,t.j.).

Ustawa z dnia 18 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz. U.2023.2111, t.j.).

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U.2022.385, t.j.).

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U.2022.2393, t.j.).

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U.2024.082, t.j.).

Ustawa z dnia 28 września 1911 r. o lasach (Dz. U.2023.1356, t.j.)

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 2023. 775, t.j.)

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. 2015 r.774). Ustawa ta to pierwsze tego rodzaju narzędzie, które daje szansę na pozbycie się uciążliwych reklam z przestrzeni miejskiej. Definiuje m.in. pojęcie reklamy i szyldu. Ponadto nakłada obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego. Z kolei rady gmin mogą ustalać w formie uchwały zasady i warunki sytuowania reklam (możliwe są różne regulacje dla poszczególnych obszarów gmin).

Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 r., Nr 30, poz. 259).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71, poz. 650).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. Nr 75, poz. 706).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. 2020, poz. 1901).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. 2004 Nr 124, poz. 1304)

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 Nr 212, poz. 2153)

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021, poz. 56)

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014 r., poz. 110).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz. U. 2015 r., poz. 979).

R**ozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r.** w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. 2015 r., poz. 1275).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 marca 2016 r. w sprawie uznawania praktyki zawodowej do wykonywania zawodów konserwatora zabytków ruchomych, konserwatora zabytków nieruchomych, konserwatora zabytkowej zieleni oraz archeologa (Dz. U. z 2016 r., poz. 414).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U.2021.poz. 81., t.j.)

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z

prawem. Na podstawie tego rozporządzenia obowiązuje nowy, ujednolicony nowy wzór karty adresowej.(Dz. U. z 2019 r., poz. 1886).

Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 731).

3.4. Prawo międzynarodowe.

Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w konwencjach, w większości ratyfikowanych także przez Polskę. Są to:

Karta Ateńska z 1931 r. to pierwszy wspólny projekt doktryn konserwatorskich zawierający podstawowe zagadnienia w procesie ochrony zabytków, które miały obowiązywać we wszystkich krajach.

Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego z dnia 14 maja 1954 r., raz z regulaminem wykonawczym oraz protokołem, przyjęta na **Konferencji w Hadze** dnia 14 maja 1954 r. **o**raz drugi protokół do Konwencji z dnia 26 marca 1999 r. (Dz. U. 2012, poz. 248).

Karta Wenecka z 1964 r . czyli Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Zabytków i Miejsc Zabytkowych, stanowiąca rozwinięcie zasad zainicjowanych w Karcie Ateńskiej. Zawiera kanon zasad obowiązujących przy pracach konserwatorskich, ze szczególnym naciskiem na poszanowanie oryginalnej struktury zabytku.

Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjęta dnia 16 listopada 1972 r. w Paryżu, zobowiązująca do ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i przekazania przyszłym pokoleniom swojego dziedzictwa kulturowego. Ratyfikowana przez Polskę 6 maja 1976 r., co skutkowało utworzeniem Polskiego Komitetu ICOMOS. (Dz. U. 1976, Nr 32, poz. 190).

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy, podpisana dnia 3 października 1985 r. w **Granadzie**, ratyfikowana przez Polskę dnia 18 marca 2010 r. (Dz. U. 2012, poz. 210).

Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego **tzw. Maltańska**, uchwalona dnia 16 stycznia 1992 r. w La Valetta, ratyfikowana przez Prezydenta RP dnia 13 grudnia 1995 r (Dz. U.1996.564), wskazująca, że dziedzictwo archeologiczne stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument działań historycznych i naukowych", a jednym z kluczowych jej postulatów jest ochrona i zachowanie dziedzictwa archeologicznego w miejscu występowania (*in situ*).

Karta Lozańska ochrony i zarządzania dziedzictwem archeologicznym, Sztokholm 1989/Lozanna 1990, zwracająca uwagę na politykę ochrony dziedzictwa archeologicznego, które jest zasobem nieodnawialnym, a także podstawowym elementem polityki kulturalnej, ochrony środowiska oraz polityki edukacyjnej. Polityka ochrony dziedzictwa archeologicznego powinna być stale aktualizowana.

Europejska konwencja krajobrazowa z dnia 22 października 2000 r., **podpisana we Florencji**, dotyczy wdrażania polityki ochrony krajobrazu, jako dziedzictwa kulturowego, zwraca szczególną uwagę na współpracę na szczeblu regionalnym i lokalnym (Dz. U. 2006, Nr 14, poz. 98).

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z dnia 20 października 2005 r., dotycząca ochrony różnorodności form wyrazu kulturowego, tworzenia warunków rozwoju kultur i swobodnego oddziaływania na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej (Dz. U. 2007, Nr 215, poz. 1585).

Konwencja o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego podpisana w Paryżu dnia 2 listopada 2001 r., ustala zasady prowadzenia ochrony, system współpracy i reguły badań dziedzictwa podwodnego, w tym także jaskiniowego (Dz. U. 2021, poz. 1302).

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego uchwalona w Paryżu, dnia 17 października 2003 r., ratyfikowana przez Polskę w dniu 8 lutego 2011 r. (Dz. U. 2011, Nr 172, poz. 1018).

Dokument w sprawie **edukacji konserwatorów-restauratorów dzieł sztuk**i i warunków uprawniających do wykonywania zawodu, podpisany w Toruniu,w dniu 9 maja 2003 r., zatwierdzony przez IV Generalne Zgromadzenie ENCORE (Europejskie Sieci Wyższego Szkolnictwa Konserwatorskiego).

Agenda Terytorialna UE i Karta Lipska w sprawie Zrównoważonych Miast Europejskich, przyjęta w maju **2007 r. Nowa Karta Lipska z dnia 30 listopada 2020 r. jest aktualizacją pierwszej wersji Karty Lipskiej** z 2007 r., wskazującej zasady dobrego zarządzania miastami. Do nowego

dokumentu dodano potrzebę transformacji w kierunku miast sprawiedliwych, zielonych i produktywnych. Agenda Terytorialna UE z 1 grudnia 2020 r. określa działania konieczne dla spójności terytorialnej.

Konwencja ramowa Rady Europy z Faro w Portugalii, podpisana dnia 27 października 2005 w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, w której obywateli uznano za głównych uczestników wdrożenia mechanizmów ochrony dziedzictwa kulturowego (Dz. U.2023. Poz. 396).

3.5. Zadania i kompetencje organów gminy w zakresie ochrony zabytków.

Zadania stojące przed organami administracji publicznej, w tym włodarzami gmin, precyzują wcześniej omówione art. 4 i 5 U*stawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Ponadto art. 87, ust. 1 nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmuje rada gminy. Następnie program jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87, ust. 4), a z jego realizacji wójt, prezydent miasta ma obowiązek co dwa lata przedstawić sprawozdanie radzie gminy (art. 87, ust. 5).

Władze gminy mogą uchwalić zasady udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków art. 81, ust. 1. ww. Ustawy.

Władze Gminy Miasta Puck jak dotąd nie podjęły takiej uchwały, ponieważ zaangażowały się w projekt unijny ***„Rewitalizacja Centrum Pucka"*** współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Umowa została podpisana w dniu 03.07.2018 r., a dwa aneksy zwiększające wysokość unijnego dofinansowania dla dwóch unijnych projektów dotyczących rewitalizacji Centrum Pucka oraz rozbudowy i przebudowy portu w Pucku, w dniu 31 lipca 2020 r. Projekt objął modernizację 10 budynków komunalnych oraz 20 budynków Wspólnot Mieszkaniowych, wybranych w ramach konkursu, ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków. Remonty objęły takie elementy jak dach, elewacje wraz z ociepleniem, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, remont klatki schodowej i piwnic.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE.

4.1.Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Cele te zostały zawarte w przedstawionych poniżej dokumentach:

4.1.1. **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026.** W dniu 8 grudnia 2023 r. Uchwałą Rady Ministrów został przyjęty nowy Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami (M.P. poz.1470). W opracowaniu dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech obszarach:

1.Organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce.

2. Stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia form ochrony zabytków oraz systemu informacji o zabytkach.

3. Komunikacji, partycypacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

Jako główny cel Krajowego Programu Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami wskazano „**zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce".** Realizacji celu głównego posłużą trzy cele szczegółowe:

1. Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości.

2. Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków.

3. Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Powstał także szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym dla realizacji celów i zadań zawartych w Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 1023-2026.

Uwzględniono także kierunki działań powiązane z zadaniami priorytetowymi, przyjętymi do realizacji do 2026 r. Są to następujące zadania:

- podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju;
- ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości;
- realizacja zobowiązań międzynarodowych;
- cyfryzacja procesów administracyjnych;
- wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków;
- reforma finansowania ochrony zabytków;
- wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych;
- edukacja – podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Na uwagę w kontekście zasobów miasta Puck, zasługuje szczególnie cel szczegółowy 1. oraz kierunek działań 1.1., „podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju", w którym m.i.

zwraca się uwagę na weryfikację i klasyfikację zasobu zabytków techniki kolejowej oraz zaplecza kolejowego, które obecnie przechodzi szeroki proces modernizacyjny. Znalazło to przełożenie na kierunek działań 1.2. oraz szczegółowe karty zadań 1.1.2., gdzie zapisano projekt weryfikacji i klasyfikacji zabytków techniki kolejowej. Warto też wspomnieć o kierunku działania 1.3. mówiącym o wdrażaniu koncepcji UNESCO z 2001 r. o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego we współpracy z Muzeum Morskim w Gdańsku. Rozwinięcie tematu w szczegółowych kartach zadań 1.3.2. może być pomocne przy zagadnieniach związanych z ochroną i dalszymi badaniami zespołu średniowiecznych portów w Pucku.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 uwzględnia zapisy Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023–2026.

4.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Stanowi najważniejszy dokument strategiczny dotyczący zagospodarowania przestrzennego kraju (KPZK 2030). Przyjęta została uchwałą w dniu 13 grudnia 2011 r. (Uchwała nr 239. M.P.2012.252, s. 29). Określa cele i kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, a także wskazuje zasady według których działalność człowieka powinna być realizowana w przestrzeni. Zagospodarowanie przestrzenne powinno godzić interesy różnych użytkowników przestrzeni (mieszkańców, przedsiębiorców inwestorów, państwa). Powinno być także spójne z decyzjami podejmowanymi w innych obszarach dotyczących np. inwestycji infrastrukturalnych, potrzeby rozwoju miast, ochrony terenów zielonych. Koncepcja 2030 wskazuje także najpilniejsze problemy zagospodarowania polskiej przestrzeni i konkretne działania naprawcze w sześciu obszarach tematycznych.

W warstwie uwarunkowań kształtowania i prowadzenia krajowej polityki przestrzennej dokument identyfikuje rolę, procesy i zjawiska przekształceń przestrzennych o podłożu kulturowym, które w perspektywie 2030 r. będą powodowały wzrost znaczenia rozwojowego materialnych jak i niematerialnych składników dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja 2030 wskazuje także na znaczną intensyfikację procesów modernizacyjnych i rozwojowych w Polsce, w perspektywie najbliższych lat, w tym kierunków zmian polskiej przestrzeni. Wizja ta opiera się na **pięciu pożądanych cechach polskiej przestrzeni:** konkurencyjności i innowacyjności, spójności wewnętrznej, bogactwie i różnorodności biologicznej, bezpieczeństwie oraz ładzie przestrzennym.

W rozdziale VI charakteryzującym typologię obszarów funkcjonalnych zaprezentowano obszary przestrzeni chronionej czyli „**obszary objęte ochroną zabytków i opieką nad zabytkami** oraz tereny zieleni, zadrzewień, lasów i upraw polowych".

Wśród celów polityki przestrzennej jako cel 6 wskazano przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego poprzez zachowanie i racjonalne gospodarowanie krajobrazem kulturowym stanowiącym potencjał dla rozwoju gospodarczego regionów.

Podkreślono także konieczność ochrony obszarów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego przed intensywną urbanizacją, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego. Ponadto opracowanie standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym. Podniesiono także problem wprowadzenia narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach chronionych stref konserwatorskich. Wreszcie przedstawiono zagadnienia związane z rewitalizacją zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów poprzemysłowych i pokolejowych, opuszczonych wsi itp. poprzez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.

Uchwalona przez Radę Ministrów w dniu 27 października 2020 r. (M.P. 2020 r., poz.1060), stanowi jedną z dziewięciu horyzontalnych zintegrowanych strategii rozwoju, wchodzących w skład Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie zawarte zostało w nowym podtytule SRKS: **współdziałanie, kultura, kreatywność.**

Dla zagadnień opieki nad zabytkami szczególne znaczenie prezentują zagadnienia z **obszaru 2**: **kultura i postawy obywatelskie oraz obszar 3: kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.**

W rozdziale poświęconym diagnozie obszaru 2 wskazano na konieczność większego wpływu wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego. Wydarzenia i zasoby o charakterze kulturalnym wzmacniają poczucie wspólnoty i tożsamości, tworzą

przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowią miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych.

Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości stanowi kluczowy element potencjału kulturowego, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju. Zabytki to zasadnicza część dziedzictwa, prezentująca wartości, z którymi identyfikowały się tworzące je w przeszłości wspólnoty. Dbałość o przeszłość utrwaloną w zabytkach może zatem sprzyjać kształtowaniu więzi wewnątrz społeczności lokalnych.

Tymczasem jak wykazuje analiza danych stan zachowania 2/3 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków jest niezadowalający, toteż konieczne są bardziej intensywne działania na tym obszarze. Jako przykład łączenia oferty dziedzictwa kulturowego z innymi podmiotami gospodarki, korzystnie wpływającym także na integrację mieszkańców, wskazano tworzenie **szlaków kulturowych**, powiązanych ściśle z turystyką kulturową. Pozwala to również na promocję najcenniejszych obiektów zabytkowych.

Kolejne prezentowane w Strategii zagadnienie to niewystarczający poziom wykorzystania potencjału placówek kultury oraz szkół artystycznych. Te ostatnie na poziomie lokalnym przyjmują bardzo często funkcję placówek kultury organizując wydarzenia artystyczne, także w zakresie zachowania **niematerialnego dziedzictwa kulturowego.**

Wśród zagadnień zaprezentowanych w ramach diagnozy **obszaru 3** wskazano na sektory kultury i kreatywne (dziedzictwo kulturowe, biblioteki i archiwa, książki i prasa, sztuki wizualne, sztuki performatywne, sztuki audiowizualne), które stanowią istotny czynnik dynamizacji rozwoju społeczno-gospodarczego i pobudzania innowacyjności. Przedsiębiorstwa działające w ramach tych sektorów tworzą wysokiej jakości miejsca pracy. Poza czynnikami ekonomicznymi wpływają na budowanie wrażliwości społecznej, pobudzanie kreatywności, tworząc produkty i usługi w oparciu o wartości artystyczne, kulturalne i sztukę, przybliżając kulturę i dziedzictwo kulturowe masowemu odbiorcy.

Wśród celów strategii jako cel główny wskazano wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego, a wśród trzech celów szczegółowych znalazł się zapis o wzmacnianiu roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich. Jednym z priorytetów tego celu stała się ochrona dziedzictwa kulturowego oraz

gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury. Kluczowym zadaniem państwa jest dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków.

4.2. Relacje Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030.

Dokument określający politykę i kierunki rozwoju Pomorza, został przyjęty uchwałą nr 376/XXXI/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2021 r. Wśród prezentowanych zagadnień tematyka ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym stanowi niewielki wycinek poruszanych problemów. Tym niemniej powiązana jest z licznymi zjawiskami natury społecznej, co zapewnia jej istotną rolę w przedstawianym programie strategii działań.

W rozdziale poświęconym wyzwaniom globalnym i wnioskom z analizy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa pomorskiego postawione zostały **tezy diagnostyczne**.

W punkcie 2 znalazły się zagadnienia **otwartej wspólnoty regionalnej**, ponieważ region pomorski charakteryzuje się różnorodnością kulturową i bogatym dziedzictwem materialnym oraz niematerialnym. Wskazano na znaczny potencjał tkwiący w obiektach dziedzictwa kulturowego. Konieczne są jednak działania na różnych szczeblach administracji, w ramach ochrony i opieki nad zabytkami w celu zahamowania ich degradacji i poprawy stanu funkcjonowania.

W punkcie 3 przedstawiono problemy gospodarki, wśród których wskazano na **ofertę turystyczną i sposoby spędzania czasu wolnego**. Tutaj przedstawiono szerokie możliwości uczestniczenia w wydarzeniach kulturalnych dzięki zasobom materialnym dziedzictwa kulturowego. Również w analizie SWOT jako jedną z mocnych stron podkreślono różnorodność kulturową regionu, a co za tym idzie bogate dziedzictwo kulturowe.

W rozdziale prezentującym scenariusz rozwoju województwa pomorskiego do 2030 r., w wariancie optymistycznym wskazano na znaczenie dziedzictwa kulturowego w rozwijaniu tożsamości i form aktywności artystycznej stabilnej wspólnoty obywatelskiej. Rozdział poświęcony zasadom horyzontalnym strategii omawia zasadę racjonalnego gospodarowania przestrzenią, z uwzględnieniem terenów cennych historycznie, krajobrazowo i przyrodniczo.

Z kolei w części prezentującej **cele strategiczne i operacyjne**, w celu strategicznym 2 mówiącym o otwartej wspólnocie regionalnej, znalazł się zapis o dziedzictwie kulturowym materialnym i niematerialnym, jako niezbędnym czynniku do budowania otwartej wspólnoty regionalnej. W sposobach realizacji celów wymieniony został kapitał społeczny, który w województwie pomorskim charakteryzuje bogactwo różnorodności, przede wszystkim w wymiarze kulturowym, etnicznym, historycznym i społecznym. Natomiast w przesłankach realizacji celu podkreślono wciąż niewystarczającą liczbę inwestorów zainteresowanych wykorzystywaniem i utrzymywaniem obiektów zabytkowych, co skutkuje ich degradacją. Zagrożeniem dla stanu zabytków jest również brak ich użytkowania, a jedną z możliwości ich zachowania jest adaptacja do nowych funkcji.

W zakresie dziedzictwa niematerialnego, podkreślono istniejący ogromny potencjał służący budowie kapitału społecznego Pomorza, natomiast mankamentem jest jego relatywnie niska rozpoznawalność. W celu strategicznym 3 podniesiono zagadnienia oferty turystycznej i spędzania czasu wolnego. W przesłankach do osiągnięcia tego celu wymienione zostały: wysoka atrakcyjność turystyczna, unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe. W sposobie realizacji podkreślono konieczność wzmocnienia całorocznej i atrakcyjnej oferty turystycznej w oparciu o zasoby i walory przyrodnicze, kulturowe, krajobrazowe oraz funkcje metropolitalne.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030 wraz z planem zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego Trójmiasta został przyjęty uchwałą Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 roku, wszedł w życie z dniem 1 marca 2017 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z 2017, poz. 60).

Dokument ten określa: wizję zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego oraz politykę przestrzenną poprzez przyjęte cele, kierunki polityki przestrzennego zagospodarowania województwa. Ponadto wskazuje działania i przedsięwzięcia polityki przestrzennej służące realizacji kierunków, podporządkowane wizji zagospodarowania przestrzennego województwa.

W rozdziale 3.14 prezentującym uwarunkowania wewnętrzne, zawiera charakterystykę środowiska kulturowego województwa oraz sposoby jego ochrony. Wskazuje na zróżnicowanie form i intensywności występowania obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie województwa. Rejestr zabytków

województwa pomorskiego obejmuje 568 zabytków archeologicznych i 1986 obiektów nieruchomych (architektury i budownictwa, układów przestrzennych czy zieleni komponowanej). Wśród zabytków nieruchomych wymieniono zachowany układ przestrzenny Pucka reprezentujący miasta lokowane w średniowieczu, farę pucką jako przykład dużego kościoła gotyckiego, a przystań w Pucku zaliczono do przystani rybackich o historycznych wartościach.

W zakresie potrzeb i wyzwań jako najważniejsze działania wymieniono ochronę oraz utrzymanie walorów środowiska kulturowego regionu. W dobie wzrastającej presji inwestycyjnej działania takie wymagają zapewnienia warunków dla trwałego zachowania, zagospodarowania i utrzymania zabytkowych krajobrazów kulturowych oraz zespołów zabytków. W tym celu konieczne jest:

1) przywracanie historycznych zespołów staromiejskich oraz układów wiejskich;

2) odnowa zabytkowych obiektów wraz z adaptowaniem do nowych funkcji;

3) kompleksowa odbudowa zdegradowanych zespołów zabytkowych w obszarach historycznych centrów miast i wsi, złożeń rezydencjonalnych, terenów zielonych, w tym założeń parkowych, alei, szpalerów oraz nieużytkowanych kościołów i cmentarzy;

4) przeciwdziałanie dewastacji zabytków techniki, przemysłu oraz stanowisk archeologicznych;

5) promowanie i oznaczenie w terenie historycznych miejsc pamięci;

6) rozwój nowych form obszarowej ochrony krajobrazu kulturowego, w tym zwłaszcza systemu parków kulturowych;

7) zabezpieczenie i prace konserwatorskie przy obiektach archeologicznych o własnej formie terenowej.

Jako istotne zadanie wskazano opracowanie kryteriów identyfikacji innych obiektów stanowiących dobra kultury współczesnej (pomników, miejsc pamięci, budynków, zespołów budynków, założeń urbanistycznych i krajobrazowych), będących uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, wyróżniających się wysoką wartością artystyczną, pełniących istotną rolę dla budowania tożsamości regionu.

Przedstawiono także potrzebę określenia pomorskiej listy zabytków nieruchomych (obiektów, układów przestrzennych zabytkowych, krajobrazów kulturowych), które z uwagi na ponadregionalne znaczenie, duże wartości historyczne, naukowe i artystyczne oraz znaczenie dla polskiego dziedzictwa kulturowego i świadomości społecznej mogą zostać uznane za pomnik historii. Ponadto zaproponowano określenie tych obszarów krajobrazu kulturowego regionu, które z uwagi na swoje wartości historyczne mają istotne

znaczenie dla zachowania krajobrazu kulturowego regionu i jego tożsamości i powinny podlegać ochronie, np. w formie parków kulturowych.

W rozdziale 6 prezentującym politykę przestrzenną województwa pomorskiego, jednym z kierunków jest ochrona obszarów o charakterystycznym krajobrazie kulturowym lub znaczeniu historycznym (3.2.)

Realizacja tego kierunku będzie skupiona przede wszystkim na :

- Zachowaniu, ochronie tożsamości historyczno-kulturowej oraz promocji zasobów i walorów kulturowych województwa, a w szczególności obiektów zabytkowych i założeń przestrzennych
- Rewaloryzacji zdegradowanych przestrzeni o bogatej tradycji historycznej oraz obiektów zabytkowych
- Rozwijaniu i promowaniu szlaków kulturowych ukształtowanych w oparciu o zasoby kulturowe.

W tym celu opracowano szereg zasad zagospodarowania przestrzennego, określających sposób realizacji kierunku 3.2:

3.2.1. Zasada harmonijnego kształtowania zagospodarowania przestrzennego obszarów i obiektów o wartościach kulturowych i krajobrazowych oraz ich otoczenia, w szczególności wpisanych do rejestru oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków, ustanowionych pomników historii i parków kulturowych.

3.2.2. Zasada ochrony walorów widokowych, w tym panoram oraz przedpoli ekspozycyjnych zabytkowych wsi i miast, obiektów zabytkowych oraz dóbr kultury współczesnej stanowiących dominanty architektoniczne.

3.2.3. Zasada ochrony dziedzictwa archeologicznego i udostępniania stanowisk archeologicznych posiadających czytelną formę krajobrazową dla celów dydaktycznych, naukowych i turystycznych, poprzez np. tworzenie parków kulturowych dziedzictwa archeologicznego.

3.2.4. Zasada kształtowania w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego sieci szlaków kulturowych, wyposażonych w odpowiednią infrastrukturę towarzyszącą oraz rozpoznawalny w przestrzeni system identyfikacji wizualnej .

3.2.5. Zasada kształtowania otoczenia obiektów dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej w sposób kreujący przestrzeń publiczną integrującą mieszkańców, z uwzględnieniem i poszanowaniem wartości kulturowych i krajobrazowych.

3.2.6 Zasada stosowania tradycyjnych dla poszczególnych części regionu form architektury wiejskiej (w zakresie bryły, kształtu dachu, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych).

3.2.7. Zasada zachowania wartościowych drewnianych obiektów dziedzictwa kulturowego in situ, a w sytuacjach, które tego wymagają, przenoszenia najwartościowszych obiektów do parków lub muzeów etnograficznych.

3.2.8. Zasada obejmowania ochroną planistyczną w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obiektów ujętych w gminnych ewidencjach zabytków oraz wartościowych obiektów historyczno-kulturowych nie objętych dotychczas żadną prawną formą ochrony.

3.2.9. Zasada określania w treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obszarów i obiektów o wysokich wartościach kulturowych, proponowanych w Planie do objęcia ochroną w postaci pomników historii i parków kulturowych. Brak woli określenia tych obszarów wymaga indywidualnego uzasadnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

3.2.10. Zasada uwzględniania w gminnych dokumentach planistycznych programów opieki nad zabytkami, sporządzanych w oparciu o aktualne gminne ewidencje zabytków, a w przypadku braku programów opieki nad zabytkami i ewidencji gminnej, uwzględnianie ewidencji wojewódzkiej.

Wśród licznych przewidzianych działań i przedsięwzięć polityki przestrzennej, służących realizacji kierunku 3.2. wskazano:

- zachowanie i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc kaźni, wydarzeń oraz walk historycznych również z czasu II wojny światowej;
- obejmowanie ochroną w formie parków kulturowych miejsc o wysokich i wyjątkowych wartościach, gdzie została zachowana historyczna struktura przestrzeni i szczególne walory przyrodniczo-krajobrazowe.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 jest zgodny z zapisami obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2021- 2024.

To podstawowy dokument służący do stworzenia przez samorząd terytorialny warunków dla inicjowania oraz wspierania działań związanych z ochroną i opieką i nad zabytkami, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Stanowi kontynuację trzech poprzednich programów, a dokonana analiza ówczesnych założeń i sposobów realizacji, stała się podstawą do nowych ustaleń.

Program składa się z trzech części, z których w pierwszej dokonano **aktualizacji uwarunkowań prawnych** na poziomie krajowym i wojewódzkim. W części drugiej zawarto **charakterystykę zasobu** dziedzictwa kulturowego na terenie województwa pomorskiego, a w trzeciej przedstawiono **cel operacyjny i kierunki działań, z włączeniem zagadnień ochrony kulturowego dziedzictwa niematerialnego.**

Zagadnienia ochrony kulturowego dziedzictwa niematerialnego znalazły się przede wszystkim w rozdziale poświęconym charakterystyce zasobu i analizie stanu zachowana dziedzictwa kulturowego. Zwrócono uwagę na region Północnych Kaszub, gdzie przekazywane jest z pokolenia na pokolenie niematerialne dziedzictwo z jego regionalną specyfiką w zakresie tradycji obrzędowych, rękodzielniczych, muzycznych czy kulinarnych. Jednym z narzędzi badania dziedzictwa niematerialnego jest stworzenie jego krajowej listy. Prace nad tym trwają od 2014 r., kiedy to władze samorządu terytorialnego podpisały list intencyjny z czołowym placówkami kultury w województwie pomorskim (Uniwersytet Gdański, Instytut Kaszubski i Muzeum Narodowe).

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 wpisuje się w założenia Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2021-2024.

4.2.4. Program opieki nad zabytkami powiatu puckiego 2021-2024.

Omawia zadania powiatu podejmowane zarówno przez samorząd powiatowy jak i jednostki podległe oraz inne podmioty, w oparciu o rozpoznanie obszarów ich aktywności, potrzeb społecznych w tej dziedzinie oraz celowość kontynuacji zadań. To drugie opracowanie poświęcone dziedzictwu kulturowemu powiatu puckiego, zawierające poza omówieniem stanu aktualnie obowiązujących dokumentów prawnych, także analizę zasobów kulturowych powiatu puckiego, z krótką charakterystyką poszczególnych grup zabytków. Wśród historycznych układów urbanistycznych wymieniony został zachowany układ przestrzenny Pucka, jako jeden z najstarszych na Pomorzu, podobnie jak pucka fara wśród średniowiecznych świątyń. Wskazano port rybacki w Pucku, rozwijany od wczesnego średniowiecza przez kaperskie tradycje w XVI w., po budowę portu wojennego (do czasu przenosin do Gdyni) oraz utworzenie Morskiego Dywizjonu Lotniczego. Wspomniano o historycznych budynkach użyteczności publicznej, w tym szpitalach,

gmachach administracyjnych. Scharakteryzowano zabytkową zabudowę miejską Pucka, wyróżniającą się na tle sąsiednich miast.

Program opieki nad zabytkami powiatu puckiego stanowi dokument strategiczny, którego zadaniem jest nie tylko dokumentacja zasobu dziedzictwa kulturowego powiatu puckiego, lecz także wskazanie najważniejszych elementów wymagających ochrony oraz przygotowanie planu działania w tym zakresie. Jego podstawowy cel określono jako **wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym powiatu puckiego**, toteż znajdziemy w nim najważniejsze zagadnienia istotne dla wyznaczenia dziedzictwu kulturowemu istotnej funkcji w życiu społecznym. Z jednej strony będzie to podnoszenie świadomości społeczeństwa co do znaczenia dorobku poprzednich pokoleń w życiu współczesnym, z drugiej rola inicjatyw lokalnych w zakresie ochrony materialnego jak i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Z powyższymi zagadnieniami spójny jest prezentowany **Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027, bardziej szczegółowo rozwijający zagadnienia dotyczące samego miasta.**

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE.

5.1 Strategia rozwoju Gminy Miasta Puck na lata 2015-2025.

Strategia rozwoju to wskazanie obszarów polityki rozwoju w sferze przestrzennej i społeczno-gospodarczej, których wsparcie przyniesie najlepsze rezultaty rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Ważnym elementem Strategii było też uwzględnienie wniosków mieszkańców, znanych z pisemnych ankiet, a także z bezpośrednich spotkań. Dokument składa się z trzech części: 1. Raportu o stanie Miasta Puck; 2. Analizy stopnia rozwoju Miasta Puck; 3. Planu strategicznego.

W części 1. Raport o stanie Miasta Puck, w rozdziale 1.9 zaprezentowano najważniejsze zabytki miasta, ze szczególnym podkreśleniem znaczenia średniowiecznego układu urbanistycznego, gotyckiej bryły fary puckiej, archeologicznych fragmentów zamku czy reliktów średniowiecznego portu ukrytego w wodach Zatoki Puckiej.

W części 2. Analiza stopnia rozwoju Miasta Pucka, dokonano podziału obszaru miasta na 7 stref miejskich, ze względu na uwarunkowania geograficzne, administracyjne i funkcjonalne, z uwzględnieniem zagospodarowania przestrzennego.

W charakterystyce strefy trzeciej, obejmującej historyczne centrum wskazano, iż miasto zachowało średniowieczny układ urbanistyczny z prostokątnym rynkiem wyznaczonym przez kamienice i bryłę XIX-wiecznego ratusza, a także potężny budynek puckiej fary. Zatem strefa ta prezentuje wyjątkowe walory historyczne i kulturowe.

Równie korzystnie została oceniona strefa siódma, nadbrzeżna, zarówno pod względem walorów krajobrazowych, jak i zachowania zabytków charakterystycznych dla miasta – zamku krzyżackiego i portu.

Raport o stanie miasta i analiza stopnia rozwoju posłużyły do nakreślenia planu strategicznego miasta, nazwanego „Puck 2025 PORTEM INNOWACJI". Innowacje przestrzenne to m.i. „nowoczesne planowanie przestrzenne i racjonalne gospodarowanie gruntami (..) miasta szanującego historyczne zabudowania, a także wprowadzającego w przestrzeń architekturę dopasowaną do lokalnych uwarunkowań.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck jest zgodny z wszystkimi innowacjami zawartymi w tak szeroko i wszechstronnie zaplanowanej Strategii Rozwoju Miasta Puck.

5.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania Gminy Miasta Puck.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miasta Puck przyjęto Uchwałą Nr XXXI/5/2017 Rady Miasta Puck z dnia 27 marca 2017 r. Zmiany Studium przyjęto na podstawie uchwały Nr XL/10/2017 Rady Miasta Puck z dnia 30 października 2017 r. oraz uchwały Rady Miasta Puck Nr III/8/2018 z dnia 5 grudnia 2018 r.

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego związane ze stanem dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej przedstawiono w rozdziale II punkt 3. Wskazano w nim na konieczność zachowania wartości budujących tożsamość miasta, a także zasady planowania nowej przestrzeni harmonijnie skomponowanej z zachowaną historyczną tkanką miejską. Chodzi nie tylko o zachowanie historycznego układu urbanistycznego, ochronę i ekspozycję charakterystycznej panoramy miasta z dominantą kościoła parafialnego pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła, ale również rozważenie przywrócenia takich elementów jak Zamek Pucki.

Przy omawianiu obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego przedstawiono konsekwencje zmiany decyzji o wpisie do rejestru zabytków zespołu urbanistycznego miasta Pucka z dnia 26 września 1977. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego decyzją nr l.dz.DOZ-OAiK6700/82-2/11{KS} z dnia 27 kwietnia 2011 r. stwierdził nieważność części ustaleń decyzji z 1977r.,

głównie w zakresie nakazów obowiązujących w ustanowionych strefach ochrony konserwatorskiej. Zmiana ta ograniczyła zakres ochrony historycznej struktury miasta Pucka, zakładając także konieczność uzgadniania każdej inwestycji położonej w strefach ochrony konserwatorskiej z właściwym konserwatorem zabytków.

W rozdziale tym zamieszczono wykaz obiektów z terenu Pucka wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego, wykaz obiektów umieszczonych w gminnej ewidencji zabytków, a także zasoby archeologiczne.

W rozdziale III punkt 6 zaprezentowano zostały kierunki zagospodarowania przestrzennego, których jako główny cel określono :

- zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego stanowiących o tożsamości miasta
- kształtowanie atrakcyjnego oblicza miasta, a szczególnie przestrzeni publicznych
- kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego dzielnic podmiejskich przy równoczesnym uwzględnieniu potrzeby poprawy jakości życia mieszkańców.

Zaprezentowano realizację polityki w skali całego miasta polegającej na:

- ochronie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego oraz innych obiektów o wartościach kulturowych, w tym figurujących w gminnej ewidencji zabytków,
- ochronie zabytków archeologicznych występujących w stanowiskach archeologicznych,
- utrzymaniu złożonej historycznej struktury przestrzennej centrum miasta i zwiększeniu stopnia jej czytelności

Przedstawiono zakres ochrony obiektów zabytkowych, wartościowych historycznie i kulturowo poprzez:

- nakaz ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich zapisów, co do zasad i metod ochrony zabytków i obiektów o cennych wartościach kulturowych, obejmującej przede wszystkim zachowanie ich w dobrym stanie technicznym, wskazanie zasad ich przebudowy oraz ustalenie nakazu zachowania obowiązujących przepisów odrębnych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w tym w zakresie pozwolenia właściwego terenowo i rzeczowo konserwatora zabytków,
- zapewnienie właściwego użytkowania obiektów zabytkowych,

- zakaz nadbudowy obiektów o wartościach kulturowych oraz ich wyburzenia.

Ustalono także zasady ochrony w poszczególnych strefach zespołu urbanistycznego miasta Pucka wpisanego do rejestru zabytków oraz w strefach ochrony archeologicznej.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck jest zgodny z uwarunkowaniami i kierunkami zagospodarowania przestrzennego wskazanymi w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasta Puck.

5.2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią akty prawa miejscowego. Przygotowują je miejscowe władze w celu ustalenia przeznaczenia terenów, w tym dla inwestycji publicznych oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy.

Zasady i wytyczne do opracowywania problematyki ochrony zabytków, dziedzictwa i krajobrazu kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gmin zostały zawarte w Poradniku opublikowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa (Warszawa 2011). Według wskazanych tam zapisów plan miejscowy powinien zapewnić zachowanie i eksponowanie zasobu oraz walorów dziedzictwa kulturowego, ochronę i przywracanie do stanu właściwego zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego, a także kształtowanie harmonijnego, współczesnego krajobrazu kulturowego z uwzględnieniem uwarunkowań historycznych i regionalnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w planach miejscowych obowiązkowo określa się zasady dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej, a projekt planu uzgadnia się z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Obowiązujące w Gminie Miasta Puck plany miejscowe uwzględniają stan zasobów kulturowych, w tym zabytki wpisane do rejestru zabytków, włączone do gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wskazane do ochrony poprzez same zapisy planów. Ponadto ustalają zasady ich ochrony, warunki konserwatorskie dotyczące nowych realizacji w strefach ochrony konserwatorskiej, zasady ochrony zespołów zabudowy i innych historycznych elementów przestrzeni miejskiej, takich jak. formy zieleni komponowanej, a także zasady ochrony archeologicznej.

W poniższej tabeli zamieszczono wykaz planów miejscowych Gminy Miasta Puck, obowiązujących na dzień 28 lutego 2024 r. na obszarze których znajdują się obiekty i obszary o walorach zabytkowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

L.P.	Plan miejscowy	Przedmiot ochrony konserwatorskiej
1.	Uchwała nr XVI/14/2019 z dnia 28.11.2019, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu ul. Wojska Polskiego.	- Strefa ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych.
2.	Uchwała nr XVI/15/2019 z dnia 28.11.2019, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu „Pas nadmorski III".	- Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków **- ograniczenia gabarytu zespołu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków.- **ochrony krajobrazu zespołu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków - **restauracji urbanistycznej zespołu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków (AZP 04-42/15, st.17, 21, 22, 40, AZP 04-42/31, st.25). - Starodrzew przy ciągu pieszym od parku miejskiego do Rozgardu (istniejąca działka nr 226), park miejski (istniejące działki nr 190, 224/2, 228), aleja lipowa (działka nr 190) ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków. - Cmentarz rzymskokatolicki (istniejąca działka nr 229) ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków.
3.	Uchwała nr XXVII/8/2020 z dnia 28.05.2020, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu „Pas nadmorski II".	- Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków.- **ochrony krajobrazu zespołu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków - **restauracji urbanistycznej zespołu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków **– konserwacji urbanistycznej** - Układ przestrzenny portu ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków. - teren objęty strefą ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego ujętego w ewidencji zabytków archeologicznych (AZP 04-42/31 Puck, st. 25).
4.	Uchwała nr XXX/5/2020 z dnia 27.08.2020, w sprawie Miejscowego Planu	- Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu

	Zagospodarowania Przestrzennego rejonu „Pas nadmorski I".	urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków.- **ochrony krajobrazu zespołu.** Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków - **restauracji urbanistycznej.** - Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego miasta - **konserwacji urbanistycznej.** - Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków - ochrony **gabarytu zespołu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej **stanowiska archeologicznego** miasta lokacyjnego z XII w., ujętego w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Archeologicznych. - Teren objęty strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków archeologicznych decyzją Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 27.10.1995 r. pod numerem C-558. - Teren objęty strefą ochrony konserwatorskiej **stanowiska archeologicznego miasta lokacyjnego** z XII w., ujętego w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Archeologicznych. - **wzgórze zamkowe z reliktami zamku** ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków.
5.	Uchwała nr XXXIX/4/2021 z dnia 25.03.2021, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu ul. Przemysłowej.	- Teren objęty strefą ochrony konserwatorskiej **stanowisk archeologicznych** znajdujących się w ewidencji zabytków.
6.	Uchwała nr XLII/3/2021 z dnia 24.06.2021, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu ul. Adama Mickiewicza.	- Teren objęty strefą ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków - **ograniczenia gabarytu.** - obiekt ujęty w Gminnej Ewidencji Zabytków - starodrzew (XIX/XX w.).
7.	Uchwała nr XLII/4/2021 z dnia 24.06.2021, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu ul. Dziedzictwa Jana Pawła II i Czeladniczej.	- Teren objęty strefą ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego wpisanego do rejestru zabytków - **ograniczenia gabarytu.** - Strefa ochrony konserwatorskiej **stanowisk archeologicznych** znajdujących się w ewidencji zabytków.

8.	Uchwała nr XLIX/6/2022 z dnia 31.01.2022, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu Alei Kościuszki, Alei Lipowej i ul. 1-go Maja.	- Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru województwa pomorskiego – **restauracji urbanistycznej.** - Strefa ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego ujętego w ewidencji zabytków archeologicznych (AZP 04-42/31 Puck, stanowisko nr 25 – miasto lokacyjne). - do zachowania historyczne **wydzielenia geodezyjne**. - **historyczny starodrzew** ujęty w gminnej ewidencji zabytków.
9.	Uchwała nr LXXVIII/3/2023 z dnia 21.12.2023, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu Szkoły Podstawowej im. Mariusza Zaruskiego budynek A.	- Strefa ochrony konserwatorskiej zespołu urbanistycznego miasta wpisanego do rejestru województwa pomorskiego – **ograniczenia gabarytu.**
10.	Uchwała nr LXXVIII/4/2023 z dnia 21.12.2023, w sprawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego rejonu i ul. Wojska Polskiego.	- Strefa ochrony konserwatorskiej **stanowisk archeologicznych** znajdujących się w ewidencji zabytków.

5.3. Stowarzyszenia lokalne.

Na terenie Gminy Miasta Puck działają stowarzyszenia i fundacje społeczne, które w zapisach statutowych mają odniesienie do zagadnień ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym. Wśród nich znajdziemy grupy aktywne od wielu lat, jak Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, jak i nowe skupiające miłośników tematycznych jak **Stowarzyszenie Historyczne Morskiego Dywizjonu Lotniczego**

Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie działa już od 19 stycznia 1957 r. na terenie miasta i ziemi puckiej. Najważniejszym zadaniem Zrzeszenia było i jest kultywowanie oraz rozwijanie specyfiki regionu dbanie o historię, kulturę i dziedzictwo przodków. Oddział organizuje i uczestniczy w takich wydarzeniach jak: Morska Pielgrzymka Rybaków do Pucka, obchody rocznic Zaślubin Polski z Morzem, uroczystość Dnia Matki, upamiętnienie pomordowanych w Piaśnicy, Kaszubskie Msze Św., Dni Jedności i Zjazdy Kaszubów. Oprócz oficjalnych uroczystości Zrzeszenie chętnie wspiera wydarzenia przeznaczone dla mieszkańców i turystów, oparte na tradycji i przybliżające kulturę kaszubską, jej dzieje i współczesność. Są to festyny związane z kulturą morską takie jak Belonada w maju każdego roku, propagująca połowy

tej unikalnej ryby, także organizowane w sezonie letnim „Niedziele z Kaszubami". Na początku sierpnia corocznie świętuje się Dzień Kapra z inscenizacjami historycznymi, 19 sierpnia 2023 r. odbyły się Dni Kaszubsko-Ukraińskie, a następnie IX Regionalna Bitwa Kulinarna propagująca kaszubską kuchnię.

Stowarzyszenie Historyczne Morskiego Dywizjonu Lotniczego tworzą miłośnicy lotnictwa morskiego pochodzący z całego kraju. Najważniejszym osiągnięciem stowarzyszenia było powołanie w 2013 r. Muzeum MDLot. Ponadto Stowarzyszenie zajmuje się **poszukiwaniem i wydobywaniem z wód** Zatoki Puckiej **elementów wodnosamolotów dywizjonu, a także wydawaniem magazynu historycznego dla miłośników lotnictwa morskiego pt. „Historie Puckie".** Jest także współorganizatorem kolejnych Nocy Muzeów w Pucku jak również organizatorem Festiwalu Historycznego Lotniczy Puck**. To rekonstrukcja historyczna nawiązująca do obrony ziemi puckiej w 1939 roku.** W 2019 r. Stowarzyszenie za swoją działalność zostało uhonorowano Bursztynową Kogą.

Towarzystwo Upiększania Miasta działające od 2001 r**.,** nawiązało w nazwie i w programie do tradycji funkcjonującego w przestrzeni Pucka Towarzystwa powołanego już w 1884 r. Stworzyło bardzo szeroki program oparty na promowaniu dziedzictwa kulturowego miasta Puck. We współdziałaniu z innymi organizacjami społecznymi wpływa na rozwój kultury, popularyzowanie dziejów i tradycji miasta, propagowanie tematyki morskiej w historycznym i współczesnym wydaniu. **Sprawuje także mecenat nad miejscową twórczością literacką, plastyczno-muzyczną, teatralną, twórców ludowych, ułatwiając inicjatywy i publikacje wydawnicze twórcom kultury.**

6. CHARAKTERYSTYKA ZASOBU DZIEDZICTWA.

6.1. Kalendarium dziejów obszaru Gminy Miasta Puck.

W prezentowanym opracowaniu dzieje Pucka zaprezentowano jako kalendarium najważniejszych wydarzeń, co umożliwi wypunktowanie istotnych faktów historycznych mających znaczenie dla rozwoju miasta, poczynając od czasów pradziejów po współczesność.

PRADZIEJE

Epoka kamienia – 300-100 tys.p.n.e. do 15 tys. p.n.e.

Neolit – okres początku osadnictwa,uprawy ziemi, hodowli zwierząt, wyrobów glinianych oraz narzędzi z krzemienia. Z tego czasu pochodzi osada nr 4, stanowiąca neolityczny kompleks stanowisk nadmorskich późnego neolitu tzw. kultury rzucewskiej. (nr rejestru zabytków C-48).Podobnie datowana

jest osada nr 14 (nr rejestru zabytków C-481). Inne osady z tego czasu odkryto n.p. w stanowisku 6 i 7, a również liczne osadnicze w stanowiskach nr 8,9,10,11i 12.

Epoka brązu – przełom II i I tysiąclecia p.n.e., okres wyrobu narzędzi i ozdób ze stopu cyny i miedzi, a także osadnictwo tzw. kultury łużyckiej przechodzącej do epoki żelaza. Odkryte osady to położona u zbiegu ul. Bohaterów Kaszubskich i Nowego Światu oraz w Rozgardzie.

Epoka żelaza – połowa VII w. p.n.e.- VII w .p.n.e

650-400 p.n.e. - wczesny okres żelaza dla którego charakterystyczne są pozostałości kultury wschodniopomorskiej. Z tego czasu pochodzą cmentarzyska grobów skrzynkowych zawierających popielnice, do IV w. p.n.e. także twarzowe (stanowisko nr 28).

Okres wpływów rzymskich – trwający do 375 r n.e. charakteryzujący się licznymi importami,wśród których występowały wyroby ze szkła i gliny oraz złote i srebrne monety (solidy – 6 znalezionych w Pucku).

ŚREDNIOWIECZE

Wczesne średniowiecze – VI-XII w.

VI w. - funkcjonował gród wczesnośredniowieczny w Pucku.

X w. - osada targowa z I **portem rybackim** w Pucku (zachowane fragmenty nabrzeża, pomosty i wrak).

Średniowiecze - połowa XII w. – do połowy XVI w.

Księstwo Pomorskie. Kasztelania pucka.

1145 r. - osada z **II portem ryback**im, położony na wschód od portu starszego. Zlokalizowany na wypłyceniu o owalnym kształcie, połączony z lądem pomostami (cyfrowa wizualizacja 2019 r.)

Koniec XII w. - „ *villam scilicet Puzk*" położna przy ujściu rzeki Płutnicy, odnotowana jako własność cystersów oliwskich, z nadania księcia gdańskiego Sambora I. Była to stacja rybacka z **III portem rybackim**, przy którym zachowały się dwa wraki. Są to pozostałości słowiańskich łodzi okresu późnego średniowiecza. Przed 1207 r. zwrócona księciu przez cystersów w zamian za Starzyno.

1220 r. - opisana w dokumentach osada targowa w Pucku, której istnienie potwierdza ówczesny namiestnik Pomorza Gdańskiego, książę Świętopełk.

1271 r. - istniał gród w Pucku, siedziba kasztelani książąt pomorskich, z wymienionym w źródłach pierwszym kasztelanem o imieniu Ścibor, dowódcą oddziału zbrojnych; ponadto wspomniany był sędzia niższego stopnia nazywany „ *tribunus*".

1283 r. - w dokumencie księcia pomorskiego Mściwoja II wzmianka o świątyni i kapelanie, pozostających pod patronatem książęcym. Świątynia to jednonawowy kościół z wieżą od strony zach. Relikty pierwszej świątyni zachowane w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła (wieża i fundamenty filarów we wnętrzu).

1297 r. - proboszcz pucki Lambert opisany jako właściciel młyna nad rzeką Walewką, zwaną także Młynówką (płynącą wzdłuż ul. 10 Lutego i ul. Młyńskiej).

Państwo Zakonu Krzyżackiego.

1308 r. - komturstwo gdańskie

1348 r. - nadanie chełmińskiego prawa miejskiego przez wielkiego mistrza zakonnego Henryka Dusemera. Powstał regularny układ przestrzenny z prostokątnym rynkiem i szachownicowym układem ulic, zachowany do czasów obecnych, a także wytyczono 100 parcel o wymiarach 15,5 x 6,6 m.

2 połowa XIV w. - wprowadzenie systemu obronnego miasta, czyli murów obronnych z basztami i bramami na osi głównych traktów. Miasto miało cztery bramy: Młyńską, Gdańską, Rybacką i Korabną.

Połowa XIV w. - prowadzona etapami rozbudowa kościoła parafialnego do formy 5-przęsłowej, trójnawowej hali, nakrytej stropem.

1368 r. - odnotowana w dokumentach siedziba krzyżackiego urzędu rybickiego w Pucku.

1389 r. - 1407 r. - budowa murowanego dworu zakonnego jako rezydencji obronnej oraz siedziby urzędu rybickiego komturstwa gdańskiego w państwie krzyżackim.

1400 r. - zakończenie prac związanych z wytyczeniem granic i z zabudową działek (odnotowane czynsze z 92 parcel).

1413 r. - budowa zespołu kościoła pw. św. Jerzego i szpitala, na miejscu wcześniejszych, drewnianych zabudowań.

1454 - 1466 wojna trzynastoletnia - zajęcie Pucka przez wojska gdańskie. Postanowienie Rady Miasta Gdańska o zastawie miasta. Rezydencja w Pucku króla szwedzkiego Karola Knutsona. Zajęcie miasta przez wojska krzyżackie pod wodzą Fritza von Ravenecka.

Królestwo Polskie. Prusy Królewskie.

Województwo pomorskie. Starostwo puckie.

1466 r. - II pokój toruński, na mocy porozumienia Królestwo Polskie uzyskało Pomorze Gdańskie i Warmię (jako Prusy Królewskie) .

1491 - 1545 r. starostwo puckie ponownie stało się zastawem gdańszczan.

1517 - 1522 r. powołanie floty kaperskiej za panowania króla Zygmunta I Starego

1545 r. - odebranie Gdańskowi starostwa puckiego przez króla Zygmunta I Starego . Starostą został mianowany Stanisław Kostka.

1554 r. - kolejnym starostą puckim zostaje Jan Kostka, syn Stanisława. Puck uzyskuje prawo na dwa targi rocznie. Następuje rozkwit handlu, rzemiosł i rozwój miasta.

1556 r. - kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła oraz kościół szpitalny pw. św. Jerzego w rękach protestantów.

1565 r. - według lustracji województwa pomorskiego w mieście były dwa kościoły (w rekach protestantów), ratusz i dwór starościński z wiezieniem. Przy Rynku znajdowało się 39 kamienic, przy ulicach bocznych 66 domów, a na obrzeżach 41 tzw. bud; miasto liczyło wówczas 864 mieszkańców.

1567 r. - za czasów panowania króla Zygmunta Augusta przeniesiono z Gdańska do Pucka bazę floty kaperskiej, działającej pod zwierzchnictwem starosty Jana Kostki.

1568 r. - Zygmunt August powołał Komisję Morską, z Janem Kostką na czele, której podlegała odtąd flota kaperska.

1577 r. - w czasie konfliktu króla Stefana Batorego z Gdańskiem w Pucku funkcjonuje baza wojsk królewskich.

1582 r. - starostą zostaje Ernest Wejher, protoplasta rzucewskiej linii rodu.

1598 r. - po śmierci Ernesta, starostą puckim zostaje jego syn Jan Wejher. Wówczas następuje rozbudowa zamku puckiego o nowy budynek mieszkalny zwany „nową kamienicą", spichlerz, browar oraz zbrojownię.

1626 r. - podczas I wojny szwedzkiej miasto i zamek pucki zostają zdobyte i znacznie zniszczone przez Szwedów. Interwencja hetmana Stanisława Koniecpolskiego, wspartego przez wojska gdańskie pozwala odzyskać miasto.

1629 r. - za kadencji starosty Jana Działyńskiego Rada Miasta Pucka zamówiła projekt nowych fortyfikacji u Jana Strakowskiego, znanego gdańskiego budowniczego.

1634 r. - budowa fortyfikacji według projektu Jana Strakowskiego, nie w pełni zrealizowanego ze względu na braki finansowe.

1635 r. - reaktywowanie przez króla Władysława IV Komisji Morskiej. Mianowanie Jakuba Wejhera dowódcą wojsk stacjonujących w Pucku.

1655 r. - podczas działań II wojny szwedzkiej ufortyfikowany Puck odparł natarcia przeciwnika.

1**656** r. - król Jan Kazimierz przekazał starostwo puckie pod zarząd Miasta Gdańska.

1685 r. - odzyskanie starostwa puckiego przez kolejnego starostę Jana III Sobieskiego.

1700-1717 r. - zubożenie miasta po wydarzeniach wojny północnej. Starania nowego starosty Piotra Jerzego Przebendowskiego o poprawę stanu miasta.

1733-1734 r. - spustoszenie miasta podczas walk o tron polski, pomiędzy Stanisławem Leszczyńskim a Augustem III.

1757 r. - ustanowienie fundacji stypendialnej Urszuli Przebendowskiej i jej syna Ignacego, kolejnego starosty puckiego, dla zdolnych uczniów stanu niższego. Budowa szpitalika dla ubogich parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, wzniesionego na miejscu wcześniejszej placówki.

Królestwo Prus. Prowincja Prusy Zachodnie.

Okręg tczewski. Powiat pucki.

1772 r. - po I rozbiorze Polski starostwo puckie stało się powiatem z siedzibą w Pucku. Miasto liczyło wówczas 778 mieszkańców, tylko 58 zamieszkałych domów, posiadało nadal dwa kościoły oraz pozostałości murów obronnych i wałów.

1777 r. - przekazanie terenów zamku puckiego gminie ewangelickiej, która wzniosła tam kaplicę, plebanię i szkołę.

1**802 r**.- ustanowienie siedziby sądu miejskiego i ziemskiego.

1808 r. - wprowadzenie nowej ordynacji miejskiej dla miasta liczącego poniżej 3000 mieszkańców.

1818 r. - utworzenie **rejencji gdańskiej,** likwidacja powiatu puckiego, miasto Puck weszło w skład powiatu wejherowskiego.

1825 r.- teren Podzamcza włączony do obszaru miasta.**1845** r. - wzniesienie kościoła ewangelickiego pw. św. Trójcy, na terenie Przedzamcza, przy obecnej ul. Zamkowej (budowla rozebrana w 1955 r.).

1847 r. - rozpoczęcie budowy szosy Puck-Reda, łączącej miasto z głównym traktem Gdańsk-Lębork.

1850 r. - w tym czasie funkcjonowało w Pucku siedem browarów, trzy gorzelnie, młyn wodny, cegielnia i manufaktura lniana. Głównym zajęciem mieszkańców nadal pozostawało jednak rolnictwo.

1860 r. - budowa browaru miejskiego przy ul. Morskiej, po likwidacji browarów prywatnych.

1865 r. - ukończenie gmachu nowego ratusza miejskiego we wsch. pierzei Rynku, zaprojektowanego przez architekta Blaurocka z Wejherowa, po pożarze w 1863 r. starego, zlokalizowanego w centrum Rynku.

1879-1881 r. - modernizacja przystani z budową toru wodnego przez firmy Gibsone-Berenz-Klawitter, obsługiwanego przez statki o zanurzeniu do 3 m.

1884 r. - budowa Domu Kuracyjnego z pokojami gościnnymi, salą teatralną, restauracją i kawiarnią. Przy obiekcie powstał Park Kuracyjny z deptakiem (obecnie ul. Kościuszki i Droga do Rozgardu) i alejami lipowymi obecnie (ul. Lipowa i ul. 1 Maja), a na plaży drewniane molo.

1884 r. - powołanie Towarzystwa Upiększania Miasta, które organizowało m.in. roboty publiczne przy poprawieniu wyglądu i funkcjonowaniu Pucka.

1887 r. - utworzenie powiatu puckiego z siedzibą w Pucku.

1889 r. - powołanie zorganizowanej jednostki straży pożarnej w Pucku.

1892 r. - wzniesienie tartaku parowego przy ul. Wejherowskiej.

1894 r. - budowa mleczarni przy ul. Wejherowskiej (obecnie nie zachowanej).

1896 r. - otwarcie fabryki maszyn rolniczych W. Magdsicka.

1898 r. - zakończenie prac przy klasztorze ss. Elżbietanek, wzniesionego staraniem Luizy Wiercińskiej,w którym mieścił się także przytułek i letni pensjonat dla matek z dziećmi (obecnie Szpital Pucki).

1899 r. - otwarcie linii kolejowej Puck-Reda, komunikującej miasto z ówczesną magistralą Gdańsk-Berlin przez Słupsk, a także zabudowań dworca kolejowego.

1901 r. - opracowanie projektu rozbudowy miasta, z Nowym Rynkiem i ciągiem ulic, w miejscu rozebranych i splanowanych umocnień (na wschodzie między ul. Sobieskiego i Lipową, na południu między ul. Wałową i Sędzickiego oraz na zachodzie między ul. 10 Lutego i Wejherowską).

1903 r. - powstanie prywatnej linii kolejowej Puck-Krokowa.

1904 r. - rozpoczęcie układania sieci energetycznej; **1912** r. ukończenie budynku elektrowni przy ul. Mestwina, która zasilała budynki tylko przy kilku ulicach.

1905 r .- oświetlenie głównych ulic przez elektrownię w fabryce W. Magdsicka.

1908 r. - prace pogłębiające przy torze wodnym przystani.

1911 r. - wzniesienie hangarów dla Lotniczej Stacji Badawczej Marynarki Wojennej (baza sterowców i hydroplanów).

1912 r. - początek wieloletniej budowy wodociągów miejskich.

II Rzeczpospolita Polska.

Województwo pomorskie. Powiat pucki.

1920 r. - 10 lutego symboliczne zaślubiny Polski z Bałtykiem dokonane przez generała Józefa Hallera.

- **28 kwietnia** założono w Pucku pierwszy port wojenny II RP, którego struktury przeniesiono w 1926 r. do Gdyni.

- w lipcu 1920 r. umiejscowiono w Pucku Bazę Lotnictwa Morskiego, a w październiku Pułk Artylerii Nadbrzeżnej, którego zabudowania zajęły dawne pruskie koszary i hangary..

1922 r. - doprowadzenie linii kolejowej z Pucka do Helu przez Hallerowo, z bocznicą do terenu lotniska.

- Puck i inne miejscowości nadbałtyckie stały się chętnie odwiedzanymi letniskami. Rozbudowano dom kuracyjny, który stał się okazałym modernistycznym obiektem.

1923 r. - utworzono Morski Dywizjon Lotniczy z wodnopłatami produkcji włoskiej i francuskiej, a w latach trzydziestych już polskimi maszynami typu Lublin.

1924 r. - miasto uzyskało linię telefoniczną.

- ukończono budynek siedziby straży pożarnej przy ul, Mestwina 9-11.

1925 r. - uchwała Biura Miast Polskich o aktywizacji małych miast umożliwiająca na zabudowę nowych ulic, wskazanych w planie z 1901 r. {ul. Sobieskiego i Lipowa, Wałowa, 10 Lutego i Wejherowska}.

1927 r. - Puck wszedł w skład powiatu morskiego.

1929 r . - Puck liczył 3526 mieszkańców, 118 domów z kanalizacją, 14 pomp miejskich, 26 sklepów, 9 restauracji, 2 kawiarnie, 4 hotele i 1 pensjonat.

1930 r. - budowa rzeźni miejskiej przy obecnej ul. Kopernika.

- kontynuacja prac przy wodociągach i kanalizacji.

1933 r. - zakończenie elektryfikacji miasta.

1936 r. - budowa modernistycznego gmachu Poczty Polskiej.

1937 r. - pierwsze regaty i zawody bojerowe zorganizowane na Zatoce Puckiej.

Lata 30 XX w. - władze państwowe sfinansowały remont portu rybackiego: powstało nowe molo.

1939 r. - bombardowania w pierwszym dniu wojny zniszczyły zabudowania portu oraz hangary i samoloty Bazy Lotnictwa Morskiego. Zginął także dowódca dywizjonu komandor porucznik Edward Szystowski. W dniu 9 września wojska niemieckie zajęły miasto.

1939 - 45 - Puck wcielony do III Rzeszy Niemieckiej.

1940 – 42 - w mieście powstał obóz przesiedleńczy dla Polaków; w latach1941 - 44 niemiecki obóz pracy przymusowej.

1941 – 45 - ośrodek konspiracji AK i 1939–43 — TOW „Gryf Pomorski".

1945 r. - w Pucku Niemcy zamordowali 234 więźniów ewakuowanych z obozu koncentracyjnego Stutthof.

Polska Rzeczpospolita Ludowa. Powiat morski.

12 marca 1945 r. - wkroczenie wojsk radzieckich.

1954 r. - utworzenie powiatu puckiego w województwie gdańskim, który funkcjonował do 1975 r.

1999 r. - przywrócenie powiatu puckiego w województwie pomorskim,po reformie administracyjnej kraju.

Obecnie miasto Puck jest gminą miejską zlokalizowaną w powiecie puckim, ważnym ośrodkiem administracyjno–usługowym obszaru, centrum sportowo-rekreacyjnym, a także miejscem popularnym turystycznie z zabytkowym centrum. Puck zajmuje obecnie obszar ok. 490 ha, który w 2018 r. zamieszkiwało 11 265 osób.

6.2 Prezentacja krajobrazu kulturowego.

Definicja krajobrazu kulturowego jest zawarta w art. 3 pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. **Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka**. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczeństw lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Wobec tego konieczne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości, podejmując działania odnoszące się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania.

Zatem krajobraz kulturowy jest wynikiem przekształcania krajobrazu naturalnego przez grupę lub kilka grup kulturowych i nakładania zróżnicowanych elementów kulturowych różnego wieku na tę samą rzeźbę terenu. Przestrzeń przyrodnicza, która znajduje się w sferze oddziaływań człowieka przyjmuje wówczas formę kulturową.

Pod względem geograficzno-przyrodniczym miasto miasto Puck zlokalizowane zostało na zróżnicowanie ukształtowanym terenie, w północnej części województwa pomorskiego, zwanej Pobrzeżem Kaszubskim, na wysoczyźnie morenowej czyli Kępie Puckiej. Naturalną granicę od strony pn.-zach. wyznacza dolina rzeki Płutnicy, wpływającej do Zatoki Puckiej, a od strony południowej pradolina rzeki Redy. Z reguły w krajobrazie naturalnym dominuje jeden z czynników przyrodniczo-geograficznych. W wypadku Pucka zdecydowanie jest to **położenie nad Zatoką Pucką (Małe Morze).**

Przestrzeń geograficzno-przyrodniczo została stopniowo przekształcona przez człowieka, przede wszystkim o układ komunikacyjny. Głównym traktem był ten prowadzący przez Żelistrzewo do Gdańska (obecnie ul. Wojska Polskiego). Równie stara droga biegła do Połczyna i Puszczy Darzlubskiej (ul. Żarnowiecka). W końcu XVIII w. znaczenia nabrała dzisiejsza ul. Wejherowska, która w 1842 r. otrzymała bitą nawierzchnię. Obecnie to główna oś komunikacyjna dochodząca do drogi wojewódzkiej nr 216, stanowiąc połączenie drogowe z Trójmiastem i z Półwyspem Helskim (w obrębie miasta to ul. Helska). Część tych historycznych traktów zachowała komponowana zieleń wysoką w formie alei lub szpalerów przydrożnych (np. ul. Wejherowska i ul. Wojska Polskiego), tworzących charakterystyczne elementy w sylwecie i pejzażu miasta. Innego rodzaju ciąg komunikacyjny powstał w związku z wytyczeniem linii kolejowej Reda-Hel, obecnie nr 213, co wiązało się z poprowadzeniem torów kolejowych, w obrębie miasta usytuowanych częściowo na nasypie, z towarzyszącą zabudową.

Sieć komunikacyjna sprzyjała powstaniu układu przestrzennego miasta, zawsze związanego z funkcją portową i akwenem Zatoki Puckiej. Od średniowiecznej lokacji w obrębie umocnień, z charakterystycznym rynkiem i szachownicą ulic, przez zabudowę terenów południowych i zachodnich po rozebraniu murów obronnych i bram, willowo-ogrodowe rejony części wschodniej, aż po współczesne osiedla mieszkaniowe. Północny i wschodni rejon miasta to strefa rekreacyjno-plażowa, parków i obiektów związanych z turystyką oraz sportem.

Wyróżniającymi się w krajobrazie kulturowym elementami zawsze były obiekty sakralne, zwykle tworzące dominantę kompozycyjną w obrębie miasta. W Pucku to dominanta całej okolicy, którą tworzy sylweta

miasta Pucka z akcentem masywnej bryły gotyckiego kościoła parafialnego, widoczna z przestrzeni Małego Morza, a nawet Półwyspu Helskiego.

W krajobrazie kulturowym miasta wyróżniają się także dawne cmentarze w obramowaniu zieleni wysokiej, zarówno przykościelny, jak i pozostałe zlokalizowane w obrębie miasta. Niektóre stały się miejskimi parkami (park Dziejów Pucka) ale nie brakuje także parków utworzonych w ramach upiększania miasta jeszcze w XIX w. Stanowiły przedłużenie nadmorskiej promenady spacerowej, terenu przy domu zdrojowym i plażowych konstrukcji mola.

Jednak miejscem symbolicznym Pucka pozostaje teren portowy, wzbogacony o historię zaślubin z morzem, postać gen. Józefa Hallera i jego słynnego pierścienia oraz tradycja miejsca z pamiątkowym słupkiem na terenie obecnego portu.

Zagrożeniami dla wartości krajobrazu kulturowego są wszelkie przekształcenia, zmieniające jego wygląd przez likwidowanie lub zatarcie cech stanowiących o jego wartościach. Krajobraz kulturowy Pucka to wielowiekowe, harmonijne dzieło wielu pokoleń. Zadaniem współczesnych jest zachowanie tych wartości, które dostaliśmy w spadku i przekażemy naszym następcom.

6.3. Charakterystyka zasobu zabytków nieruchomych:

6.3.1. Układ przestrzenny miasta.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Miasto Puck	Układ przestrzenny miasta	XIV-XX w.	**A-873**

Puck, 1810 r., Heuer.

1910 r.

1926 r.

1940 r.

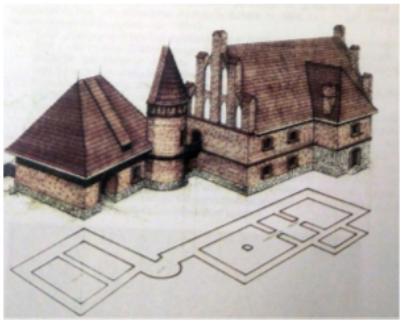
Chociaż na początku XIII w. istniała w tym miejscu osada targowa, a w 2. połowie tego stulecia gród kasztelański z kościołem parafialnym, to regularny układ przestrzenny Pucka powstał dopiero po wydaniu w 1348 r. przywileju lokacyjnego na prawie chełmińskim. Wytyczono wówczas teren miasta w kształcie czworoboku o wymiarach 350 x 260 m, z prostokątnym rynkiem usytuowanym w centrum oraz szachownicowo rozplanowaną siatką ulic. Z wytyczonych kwartałów zabudowy 7 podzielono na 100 parcel pod budowę domów mieszczańskich. Wszystkie działki miały analogiczne wymiary, każda liczyła 3 x 7 prętów chełmińskich (15,5 x 6,6 m). Prace miernicze i zabudowa parcel trwały do końca XV w. Na podłużnej osi Rynku w obrębie Zatoki Puckiej zlokalizowano port powiązany kompozycyjnie z miastem. Usytuowanie wcześniej wzniesionego, a następnie rozbudowanego kościoła sugeruje, że nowy ład przestrzenny zaadaptował część starej osady. Początkowo miasto otoczono wałami i fosą, a pod koniec XIV w. zamknięto pierścieniem murów obronnych z basztami i bramami. Miasto posiadało 4 bramy

Młyńską (od zach.), Gdańską (od pd.), Rybacką (od wsch.), Korabną (od pn.). W centrum obszernego rynku stanął ratusz, a kwartały północne zajął kościół parafialny i plac targowy, a także później wzniesiony zamek. W XVII w. umocnienia rozbudowano o wał ziemny wysokości ok. 4 m (1634r.), od pd.-wsch. bastion narożny z czterema szańcami, a następnie na pocz. XVIII w. o bastiony przy Bramie Młyńskiej, w miejscu Bramy Rybackiej i szaniec przy Bramie Gdańskiej. Pod koniec XIX w. system obronny z bramami stopniowo rozebrano, pozyskując tereny na wschód i zachód od miasta lokacyjnego. W 1901 r. powstał plan zagospodarowania wytyczający obecne ulice Sobieskiego i Lipową na wschodzie, na południu ul. Wałową, na zachodzie ul. 10 Lutego i Wejherowską. Część centralną miał tworzyć Nowy Rynek z ul. Nowy Świat. Plan został w większości zrealizowany w latach 20. XX w., już za II Rzeczypospolitej. Po II wojnie, w latach 50. i 60. XX w. rozrosły się osiedla mieszkaniowe wzdłuż ul. Nowy Świat i Przebendowskiego. Obecne czasy przyniosły zagęszczenie budownictwa wzdłuż ul. Wejherowskiej, czy Wojska Polskiego.

6.3.2. Architektura obronna.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Puck, ul. Zamkowa	Relikty zamku	Koniec XIV, XV, XVII w.	**C-558**

Rekonstrukcja zamku średniowiecznego, M. Milewska, G. Zborowska, J. Kruppe.

Pod koniec XIV w. rozpoczęto prace przy murowanym zamku, siedzibie urzędu rybickiego, włączonym w system obronny miasta i zlokalizowanym w pn.-zach. bloku zabudowy. W wyniku prac trwających jeszcze

w 1.ćw. XV w., powstał układ murów obwodowych w kształcie nieregularnego czworoboku, o wymiarach około 75 × 100 m. W jego wnętrzu wzniesiono dom mieszkalny, o wymiarach 22,5 × 10,5 m, ze ścianami grubości 1,4-1,9 m. Budynek był jedno lub dwupiętrowy, ze sklepioną piwnicą oraz poddaszem służącym jako magazyn zbożowy. Na piętrze znajdowała się kaplica oraz komnata mieszkalna krzyżackiego urzędnika. Do zamku od strony zachodniej i wschodniej wiodły dwie bramy. Otoczony był fosą z mostem zwodzonym i poprzedzony bramą. W późniejszych lustracjach określony został „starą kamienicą", w odróżnieniu od „kamienicy nowej", wzniesionej za czasów polskich. Po II pokoju toruńskim zamek stał się siedzibą polskich starostów. Wówczas został rozbudowany, zwłaszcza przez rodziny Wejherów oraz Kostków. Powstał wówczas nowy budynek mieszkalny, zbrojownia, stajnia, spichlerz, a także browar. Po przejściowym zajęciu go przez Szwedów w latach 1626-1627, został wraz z miastem umocniony nowożytnymi fortyfikacjami ziemnymi. W czasie II wojny szwedzkiej w 1655 roku zamek był oblegany przez Szwedów, lecz obronił się dzięki pomocy wojsk gdańskich. W XVIII wieku zamek podupadł, a po pierwszym rozbiorze Polski został rozebrany. Zarówno zamek krzyżacko-starosciński, jak i system fortyfikacji miasta zachowały się do naszych czasów jedynie w formie reliktów. Zostały jednak bardzo dobrze przebadane archeologicznie, dając wyobrażenie o ich formie i stanowiąc świadectwo poziomu ówczesnej techniki budowlanej. Wykopaliska prowadzone były od 1991 przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN oraz Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. W ostatnich latach powrócił pomysł zabezpieczenia i ekspozycji zachowanych reliktów budowli oraz zagospodarowanie przyległego terenu.

6.3.3. Architektura sakralna.

a. kościoły

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Puck, ul. Morska 4	Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	XIII, XIV, XV	**A-296**

Widok od strony pd.-wsch.

Elewacja zachodnia.

Do naszych czasów, z kilku historycznych budowli sakralnych znanych z dziejów Pucka, dotrwała jedynie obecna fara czyli **kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła,** wspomniana już w zapisach archiwalnych z 1283 r. Wówczas była to świątynia jednonawowa, której fundamenty stanowią obecnie cokoły filarów podtrzymujących sklepienie we wnętrzu. Od strony zachodniej wznosiła się od do wysokości fryzu ceglanego wieża typu obronnego. W ciągu XIV i XV w. kościół został rozbudowany etapami do formy 5-przęsłowego, trójnawowego korpusu, typu halowego, nakrytego stropem, rozdzielonego 8-bocznymi filarami wspierającymi arkady międzynawowe. Między rokiem 1466 a 1496 wprowadzono jeden wielki dach, w miejsce oddzielnych nad każdą nawą. Trójbocznie zamknięte prezbiterium zostało przesklepione w 1645 r. późnogotyckim sklepieniem gwieździstym z żebrem przewodnim i renesansowymi wspornikami. Kaplica grobowa Wejherów powstała w latach 1597-99, około 1600 r. dodano kaplicę Judyckiego, przesklepioną późnogotyckim sklepieniem gwieździstym. Pozostałe sklepienia naw i kaplicy pn. założono w 1896 r. Budowla zachowana w stanie bardzo dobrym. Fara pucka to nie tylko jeden z najstarszych i najciekawszych przykładów gotyckiej architektury sakralnej regionu lecz także ważny element kształtujący krajobraz kulturowy gdyż przez wszystkie wieki bryła kościoła tworzy dominantę kompozycyjną nie tylko w przestrzeni miasta lecz także całej Zatoki Puckiej.

b. klasztor.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Puck, ul. 1 Maja 13 a	Klasztor ss. elżbietanek.	1898 r.	

Widok od strony pn.-wsch.

Siedziba klasztoru sióstr elżbietanek powstała w 1898 r , z fundacji Luizy Wiercińskiej, dla sióstr przybyłych ze Śląska i z Warmii. Wkrótce zakonnice utworzyły punkt opieki nad chorymi i ubogimi. Po ostatniej wojnie w budynku otwarto szpital powiatowy. Obecnie budowla wchodzi w skład Szpitala Puckiego. Obiekt wzniesiony z cegły, na kamiennej podmurówce, piętrowy, nakryty wysokim, czterospadowym dachem. Elewacje o neogotyckiej, osiowej kompozycji, z trzema ryzalitami frontowymi i tylnym zamkniętym wielobocznie. Zabytek zachował pierwotną bryłę oraz układ i dekorację elewacji. Budynek jest w trakcie remontu generalnego, w grudniu 2023 r. rusztowania objęły także elewację frontową.

c. kapliczki i krzyże przydrożne.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Wejherowska	Kapliczka przydrożna	1814 r.	
2.	Wojska Polskiego	Kapliczka przydrożna	1752 r.	
3.	Wojska Polskiego 28	Kapliczka przydrożna	Koniec XIX w.	
4.	Przebendowskiego	Kapliczka przydrożna	1886 r.	
5.	Wejherowska	Krzyż przydrożny	2. ćwierć XX w.	

Ul. Wejherowska, 1814 r.

Ul. Wojska Polskiego

Ul. Wojska Polskiego

Ul. Przebendowskiego .

Krzyż przy ul. Wejherowskiej.

Kapliczki i krzyże przydrożne to charakterystyczne budowle w przestrzeni Pucka, upamiętniające wydarzenia z dziejów miasta i tutejszych rodzin. Niejednokrotnie niszczone, zwłaszcza podczas ostatniej wojny, następnie pieczołowicie odtwarzane i utrzymywane przez mieszkańców. Większość z nich to obiekty ceglane, typu architektonicznego, licowane lub tynkowane, wzniesione głównie w XIX i na początku XX w., zazwyczaj w otoczeniu starodrzewu. Najstarsza, przy ul. Wojska Polskiego, datowana jest na 1752 r., z 1814 r. pochodzi kapliczka przy ul. Wejherowskiej. Większość obiektów zachowana jest w stanie dobrym, remontu wymaga jedynie kapliczka przy ul. Wojska Polskiego 28.

6.3.4. Cmentarze.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Morska 4	Cmentarz przykościelny, ob. teren zielony	XIV, XV, XIX w.	
2.	Wejherowska	Cmentarz rzymskokatolicki parafii św. Apostołów Piotra i Pawła	1860 r.	
3.	Aleja Lipowa 2	Cmentarz rzymskokatolicki	1933 r.	
4.	Wejherowska	Cmentarz ewangelicki, ob. teren zielony	1888 r.	
5.	Wejherowska/Gdańska	Cmentarz ewangelicki św. Jerzego, ob. rzymskokatolicki	2. połowa XVIII w.	
6.	Morskiego Dywizjonu Lotniczego/ Gen. Hallera	Cmentarz ewangelicki, ob. Park Dziejów Pucka	1825 r.	
7.	Aleja Lipowa	Cmentarz żydowski	1819 r.	

Najstarsze to cmentarze przykościelne, funkcjonujące w obrębie miasta lokacyjnego, takie jak cmentarz przy farze puckiej czy cmentarz św. Jerzego. Stopniowo przenoszone poza mury miejskie, obecnie znów są w centrum miasta. Niektóre nadal pozostają czynne jak rzymskokatolicki cmentarz parafii św. Apostołów Piotra i Pawła, czy dawny ewangelicki cmentarz św. Jerzego, obecnie rzymskokatolicki, położone przy ul. Wejherowskiej. Inne stały się parkami (cmentarz ewangelicki obecnie Park Dziejów Pucka), terenami zielonymi (cmentarz przykościelny fary puckiej czy ewangelicki przy ul. Wejherowskiej) lub lapidariami (cmentarz żydowski). W przeszłości na terenie Pucka było czynnych 7 cmentarzy, w tym 3 rzymskokatolickie, 3 ewangelickie oraz 1 żydowski.

Historyczne cmentarze rzymskokatolickie.

1. Cmentarz przy kościele parafialnym p.w. św. Apostołów Piotra i Pawła.

Najstarszy z puckich cmentarzy, funkcjonujący od czasów średniowiecznych do lat 60. XIX w., kiedy otwarto nowy cmentarz parafialny przy ul. Wejherowskiej. Wówczas otoczono teren cmentarza ceglanym murem z bramami, a przed wejściem do kościoła powstał chodnik (płyta z datą 1863). W latach 1937-38 przeniesiono cenniejsze płyty nagrobne do wnętrza kaplicy Wejherów. Teren cmentarza stał się zieleńcem, z rzeźbą przedstawiającą św. Józefa, wykonaną w 1937 r. przez rzeźbiarza o nazwisku Zelek. Ostatnio mur cmentarny od strony południowej i wschodniej został częściowo wymieniony na nowy, łącznie z bramami.

2. Cmentarz parafii św. Apostołów Piotra i Pawła przy ul. Wejherowskiej.

Powstał w latach 60.XIX w., gdy zamknięto cmentarz przykościelny. Do czasów obecnych zachował pierwotną, czterokwaterową kompozycję, utworzoną przez dwie krzyżujące się aleje, zieleń wysoką (jesiony), ceglaną bramę od strony zachodniej oraz liczne nagrobki z 2. połowy XIX w. i początku XX w., także osób zasłużonych dla miasta. Cmentarz zadbany, lecz niektóre stare nagrobki z informacją o likwidacji.

Widok w kierunku wschodnim.

Brama cmentarna.

3.

Cmentarz rzymskokatolicki przy Alei Lipowej.

Nekropolia czynna, otwarta w 1933 r. Zachowała regularną kompozycję czterokwaterową, ze skrzyżowaniem alei zaakcentowanym starodrzewem. W pn. części kwatery pd.-wsch. znajdują się zbiorowe mogiły obrońców z 1939 r., w tym marynarzy i dowódcy Morskiego Dywizjonu Lotniczego kmdra Edwarda Szystowskiego, a także 234 więźniów obozu w Stutthofie.

Widok od strony zachodniej.

Mogiły zbiorowe.

Historyczne cmentarze ewangelickie.

1. Cmentarz przy ul. Wejherowskiej .(obecnie teren zielony).

Powstał w 1888 r., zachował plan pięcioboku z dwiema równoległymi alejami wydzielającymi trzy kwatery. Dotrwała bez zmian zieleń wysoka, głównie obsadzenia lipowe alei i granic, natomiast brak nagrobków. Zamknięty po ostatniej wojnie, obecnie stanowi teren zielony.

Widok od strony południowej.

Widok od strony północnej.

2. Cmentarz św. Jerzego (obecnie rzymskokatolicki), ul Wejherowska/ ul. Gdańska.

Cmentarz ewangelickiej parafii św. Jerzego, pochodzący z 2. połowy XVIII w., odnotowany na planie Heuera z 1810 r. Po 1945 r. przekształcony na rzymskokatolicki. Zachował plan prostokąta ze ściętym narożnikiem pd.-wsch. oraz alejka na osi wyznaczająca dwie kwatery. W latach 80.XX w. istniały jeszcze mogiły z 2. połowy XIX w., obecnie zachowana jedynie zieleń wysoka w linii granic.

Widok od strony południowej.

Widok od strony wschodniej.

3. Cmentarz, ul. Morskiego Dywizjonu Lotniczego/ Gen. Hallera (obecnie Park Dziejów Pucka).

Cmentarz ewangelicki założony w 1825 r., a w końcu XIX w. powstał w jego części środkowej budynek szkolny z boiskiem. Cmentarz został zamknięty w 1930 r. Po ostatniej wojnie urządzono park miejski, z pomnikiem rzeźbiarza Wiktora Tołkina, poświęconym Braterstwu Broni, a ostatnio dodano tablice pamięci osób, stowarzyszeń i wydarzeń sportowych zasłużonych dla miasta i nazwano Parkiem Dziejów Pucka. Zachowana ceglana brama oraz ogrodzenie ceglano-metalowe cmentarza od strony wsch., a także starodrzew . Stan bardzo dobry, po rewitalizacji zakończonej w 2023 r.

Brama i mur cmentarny.

Pomnik Braterstwa Broni, W. Tołkin.

Cmentarz żydowski przy Alei Lipowej został założony w 1819 r., a w 1857 opisany wraz z synagogą w statucie gminy żydowskiej. Zniszczony w czasie ostatniej wojny, obecnie funkcjonuje jako symboliczne miejsce pamięci, z głazami nawiązującymi do macew. Stan średni, zaniedbany w stosunku do stanu sprzed 4 lat, zarośnięty przez wysoką trawę i samosiejki. Brakuje także tablicy informacyjnej.

Aleja Lipowa, cmentarz żydowski.

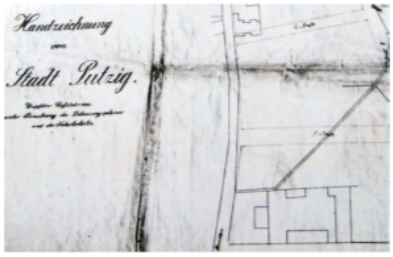

6.3.5. Budownictwo rezydencjonalne.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	ul. Przebendowskiego 17	Dwór	Koniec XVIII w.	**A-1469**
2.	ul. Sobieskiego 17	Dwór miejski	2. połowa XIX w.	
3.	ul. Orzeszkowej 1	Dwór	Lata 30. XX w.	

Do najstarszych przykładów należy późnobarokowy **dwór Przebendowskich** z końca XVIII w., pierwotnie tworzący wraz z licznymi zabudowaniami obszerne założenie dworskie, widoczne jeszcze na mapach z 2 połowy XIX w. Dwór prezentuje charakterystyczną dla tamtego czasu przysadzistą, parterową bryłę, z wysokim mansardowym dachem. Obecnie mieści siedzibę państwowej szkoły muzycznej i jest w bardzo dobrym stanie.

1906 r.

1910 r.

Ul. Przebendowskiego 17, dwór Przebendowskich.

Zespół dworu miejskiego z około połowy XIX w. przy ul. Sobieskiego 15-17, złożony z budynku dworu połączonego z budynkiem bramnym. Wzniesiony na fundamencie z kamieni narzutowych, ceglany, parterowy, nakryty wysokim dwuspadowym dachem, z piętrowym ryzalitem pozornym na osi. Obecnie pozostaje nie zamieszkały, zabezpieczony przed remontem kapitalnym.

Ul. Sobieskiego 15-17, dwór miejski.

Dwór z ogrodem przy **ul. Elizy Orzeszkowej nr 1**, pochodzi z początku XX w. Stanowi pozostałość po założeniu dworsko-parkowym z folwarkiem, czytelnym na mapie z lat 30 XX w. Obecnie to budynek prywatny, zachowany w dobrym stanie łącznie z ogrodem.

Ul. E. Orzeszkowej 1, dwór z ogrodem.

6.3.6. Budownictwo użyteczności publicznej.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Stary Rynek	Ratusz	1864 r.	
2.	ul. 1 Maja 15	Gmach sądu okręgowego, ob. siedziba Prokuratury Rejonowej	1879 r.	
3.	ul. Wałowa 1	Budynek poczty	1937 r.	
4.	ul. Wałowa 11	Szpitalik-przytułek, ob. siedziba Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy.	1757 r.	**A-550**
5.	ul. Morskiego Dywizjonu Lotniczego 2	Dom chorych im. Cesarzowej Wiktorii Augusty	1896 r.	
6.	ul. Mestwina 9-11	Siedziba straży pożarnej	1924 r.	

Najstarszy **pucki ratusz,** wzniesiony przypuszczalnie w 2. połowie XIV w., od 1528 r. murowany, mieścił się w centrum Starego Rynku (jego lokalizacja po badaniach archeologicznych uwidoczniona w nawierzchni placu). Zniszczony przez pożar w 1863 r., rok później został zastąpiony przez nowy gmach wzniesiony we wsch. pierzei rynku, według projektu architekta Blaurocka. Okazała bryła o licowanych cegłą elewacjach i neogotyckim detalu, stanowi obecnie główny akcent kompozycyjny przestrzeni tego placu. Budynek zachowany jest w bardzo dobrym stanie.

Ratusz, Stary Rynek 1, elewacja zachodnia.

Gmach sądu. Początkowo władze sądowe zajmowały część pomieszczeń starego ratusza. W 1879 r., gdy powstał Sąd Obwodowy, ukończono nowy, eklektyczny gmach przy ul. 1 Maja. Obiekt po pracach remontowych stanowi siedzibę prokuratury rejonowej i prezentuje bardzo dobry stan zachowania.

Siedziba sądu, widok od strony pd.-wsch.

Urząd poczty. Wzniesiony w 1937 r. przez firmę budowlaną Obrycki/Narożyński z Gdyni budynek urzędu pocztowego to ciekawy przykład architektury modernistycznej, nie tylko w Pucku ale w całym regionie. Okazała bryła o gładkich elewacjach z pasmami okien, akcentuje narożnik ul. Wałowej i ul.

Morskiego Dywizjonu Lotniczego. Ostatnio obiekt w nie najlepszym stanie i został wystawiony na sprzedaż.

Budynek poczty, widok od strony pd.-zach.

Szpitale. Najstarszym zakładem dla chorych i potrzebujących był szpitalik-przytułek św. Jerzego przy ul. Wałowej 11, obecnie siedziba Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy. Powstał w czasach krzyżackich, w połowie XIV w. Zniszczony w czasie wojen szwedzkich, został odbudowany w 1681 r., z dotacji króla Jana Sobieskiego. Obecny budynek został wzniesiony w 1757 r., z fundacji Ignacego Przebendowskiego, w konstrukcji szkieletowej, piętrowy z wysokim, czterospadowym dachem. W latach 1971-1972 r. został adaptowany razem z sąsiednim budynkiem przy ul. Bogusława 9/10 oraz z zabudowaniami kuźni, na cele muzealne. Zachowany w bardzo dobrym stanie.

Szpitalik-przytułek św. Jerzego, obecnie siedziba Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy.

Dom chorych im. Cesarzowej Wiktorii Augusty powstał w 1896 r,. staraniem miejscowej gminy ewangelickiej. Położony w zach. pierzei obecnej ul. Morskiego Dywizjonu Lotniczego 2, zachował piętrową bryłę o licowanych kamieniem i cegłą elewacjach, przy wnętrzu dostosowanym w latach 80 XX w. do celów mieszkaniowych.

Straż pożarna. Chociaż zorganizowana jednostka straży pożarnej działała w Pucku od **1889** r., to siedziby z prawdziwego zdarzenia doczekała się dopiero w 1925 r. Obiekt wzniesiono przy ul. Mestwina 9 -11, a następnie rozbudowano o część południową w latach 30. XX w. W ostatnich latach obiekt gruntownie wyremontowano i obecnie jest w bardzo dobrym stanie.

Ul. Mestwina 9-11, siedziba Jednostki Ratowniczo-Gaśniczej.

6.3.7. Budownictwo wojskowe.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	ul. 10 Lutego	Budynek koszar, ob. mieszkalny	1912 r.	
2.	ul. Szystowskiego 2	Hangar lotniczy	1912 r.	
3.	ul. 10 Lutego 36	Budynek radiostacji, obecnie Muzeum MDLOT	1924 r.	
4.	ul. 10 Lutego 38	Budynek magazynowy	Lata 30. XX w.	

Od 1911 r. funkcjonowała w Pucku Lotnicza Stacja Badawcza Marynarki Wojennej, przekształcona w dywizjon morski. Wówczas powstały koszary, pole wzlotów, hangary, basen dla wodnopłatowców oraz droga do ich przetaczania. Od 1923 r. w tym miejscu działał Morski Dywizjon Lotniczy. Z czasu działalności obu jednostek wojskowych zachowały się budynek koszar i hangar lotniczy z 1912 r., a także budynek radiostacji wojskowej z 1924 r. i budynek magazynowy z lat 30 XX w. Od 2013 r. w budynku dawnej radiostacji działa Muzeum Historii Morskiego Dywizjonu Lotniczego.

Budynek koszar, ul. 10 Lutego 31.

Budynek radiostacji MDL, ob. Muzeum MDLOT, ul. 10 Lutego 36.

Budynek magazynowy MDL, ul. 10 Lutego 38.

Hangar lotniczy, ul. Szystowskiego 2.

6.3.8. Budownictwo mieszkalne.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Stary Rynek 17	Kamienica, d. Zajazd pod Złotym Lwem	1. poł. XVIII w., 1908 r.	**548**
2.	Stary Rynek 20	Kamienica	1. i 2. poł. XIX w.	**546**
3.	Stary Rynek 21	Kamienica	2. poł. XIV w., 1. poł. XIX w., 1887 r.	**547**

4.	Stary Rynek 22	Kamienica	2. ćw. XIX w., 1906 r.	**549**
5.	Stary Rynek 28	Kamienica	Koniec XIX w.	**1100**
6.	Ceynowy 1	Kamienica	2. poł. XIX w.	**1074**
7.	Bogusława 1	Kamienica	1. poł. XIX w.	**1132**

Najstarsze budynki mieszkalne to kamienice mieszczańskie zlokalizowane wokół Starego Rynku, na działkach wytyczonych podczas lokacji miasta. Wielokrotnie przebudowywane, zwłaszcza w końcu XIX i na początku XX w., niektóre zachowały starsze fragmenty, odsłaniane podczas badań archeologicznych i architektonicznych. **Najcenniejsze zostały wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego.**
Do większości kamienic zachowały się materiały archiwalne, w tym głównie księgi Policji Budowlanej z końca XIX i początku XX w. (Archiwum Państwowe w Gdańsku), dokumentujące zmiany w kompozycji elewacji i układzie wnętrza.
Z badań i dokumentów wynika, że kamienica pucka zajmująca frontową część działki, wzniesiona była zazwyczaj w konstrukcji szkieletowej wypełnionej cegłą, z murowanymi ścianami ogniowymi. Przeważnie liczyła dwie lub trzy kondygnacje i była podpiwniczona. Piwnice miały kamienno-ceglane ściany, nakryte drewnianym stropem, podobnie jak i pozostałe kondygnacje. Kamienica zwykle była ustawiona szczytowo, z trójosiową fasadą, nakryta dachem dwuspadowym, z ozdobnym szczytem od frontu. Początkowo występowały dwutraktowe układy wnętrza, a od XVIII w. trójtraktowe. Plan budynku charakteryzował się długim korytarzem prowadzącym na podwórze wzdłuż jednej z ścian bocznych oraz usytuowaniem kuchni w trakcie środkowym. Podwórze miało charakter gospodarczo-przetwórczy, mieściły się tam zarówno warsztaty rzemieślnicze, jak i zaplecze magazynowe. Po przebudowach w XIX i w XX w. w przyziemiu lokowano warsztaty, sklepy, lokale gastronomiczne czy hotele.
Pod koniec XIX w. i na początku następnego, w obrębie rynku niekiedy łączono sąsiednie działki, budując bardziej okazałe kamienice takie jak np. Stary Rynek nr 32 czy 33.
Na początku XX w. okazałe eklektyczne kamienice czynszowe lokalizowano już także przy bocznych ulicach, akcentując zwłaszcza narożniki np. ul. 1 Maja 4,8,10,12, ul. 10 Lutego 3,13,14,19, ul. Pokoju 6,9,10,12 i inne.

W części pn. miasta, w okolicach portu, zachowały się dawne domy rybackie, już w wersji murowanej, chociaż jeszcze czasami z drewnianymi szczytami, parterowe, nakryte wysokimi dachami dwuspadowymi n.p. ul. Marynarska 2,3, ul 12 Marca 2,5,12, Al. Kościuszki 1.

Dotrwało także sporo typowych domów małomiasteczkowych, zlokalizowanych przy bocznych uliczkach. Najczęściej są to budynki parterowe, z mieszkalnym poddaszem w dwuspadowym dachu o ustawieniu kalenicowym, doświetlonym wystawką na osi, np. 10 Lutego 6, ul. Bogusława 7,11, ul. Morskiego Dywizjonu Lotniczego 9.

W nowych dzielnicach rozbudowanych po rozbiórce umocnień, głównie na wsch. i zach. od miasta lokacyjnego popularnym typem była willa posadowiona w obszernym ogrodzie np. ul. 10 Lutego 20, 25, ul. Gen. Hallera 5, 6, ul. Męczenników Piaśnicy 1.

W latach trzydziestych XX w. pojawiło się nowoczesne budownictwo modernistyczne, operujące geometryczną bryłą z płaskim dachem, zaokrąglonych narożnikach i gładkich elewacjach akcentowanych jedynie otworami okiennymi. W tym duchu powstały wille m.in. na ul. Męczenników Piaśnicy 3, 5, 7 i 9 ale także okazałe kamienice na ul. Mestwina 1, 3, 5, ul. Sobieskiego nr 9, 13, czy na ul. Wojska Polskiego13, 15.

Stary Rynek 17.

Stary Rynek 20.

Stary Rynek 21.

Stary Rynek 22.

Stary Rynek 28.

Ul. Bogusława 1.

Aleja Ceynowy 1.

Stary Rynek32.

Stary Rynek 33.

Ul. 1 Maja 12.

Ul. 10 Lutego 14.

Aleja

Kościuszki 1.

ul. Marynarska

Ul. Męczenników Piaśnicy 7.

ul. Sobieskiego 11.

Ul. Mestwina 1.

U. Mestwina 5.

6.3.9. Zabytki techniki i przemysłu.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	ul. Dworcowa 10	Zespół dworca kolejowego	1899 r., 1930 r.	
2.	ul. Wejherowska 4	Młyn motorowy, ob. dom handlowy	1906 r.	
3.	ul. Kopernika 4	Zespół rzeźni miejskiej, ob. galeria handlowa	1930 r.	
4.	Ul. Morska 11	Browar miejski	1860 r.	

Niewiele zachowało się historycznych obiektów technicznych i przemysłowych. Wobec zmian technologicznych utraciły pierwotną funkcję, a ich zagospodarowanie stało się poważnym problemem dla gospodarzy miasta. Toteż niektóre z nich zniknęły z miejskiego pejzażu, mimo dogodnego usytuowania w centrum (mleczarnia). Jednak większość została dostosowana do obecnych potrzeb, zamieniona przeważnie na budynki usługowe. **Zespół rzeźni** z 1930 r., przy **ul. Kopernika** 4, został mocno przebudowany na galerię handlową, lecz pozostały charakterystyczne elementy: m.in. ceglany mur graniczny, szpaler zieleni czy niewielki budyneczek administracyjny.

Młyn motorowy przy ul. Wejherowskiej 4 zachował pierwotną bryłę, starannie odremontowaną i utrzymaną bez większych zmian, z przeobrażonym nowocześnie wnętrzem, na dom handlowy.

Nadal czeka na zagospodarowanie **browar miejski**, położony przy zbiegu ul. Morskiej i Zamkowej. Częściowo nadbudowana bryła, pozostaje od dłuższego czasu zabezpieczona.

Infrastruktura kolejowa to przede wszystkim budynek dworca z 1899 r., którego starannie przeprowadzony remont, z przywróceniem licowanych cegłą elewacji, został zakończony w 2023 r. Interesująco prezentuje się nowa odsłona budynku ekspedycji kolejowej, której bryłę odtworzono, z nowoczesną, przeszkloną aranżacją elewacji wschodniej. Na prace remontowe czeka jeszcze należąca do zespołu lokomotywownia .pochodząca z lat 30. XX w.

Ul. Dworcowa 10, budynek dworca kolejowego i ekspedycji kolejowej.

Ul. Wejherowska 4, młyn parowy,
ob. dom handlowy.

Ul. Kopernika 4, rzeźnia miejska,
ob. galeria handlowa.

Ul. Morska 11, browar miejski.

6.3.10. Zieleń komponowana.

L.P.	ADRES	OBIEKT	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW
1.	Aleja Lipowa	Park Kuracyjny, ob. im. Feliksa Nowowiejskiego, z traktem spacerowym do Rozgardu.	1887 r.	
2.	ul. 1 Maja/Aleja Lipowa	Park Miejski, ob. Park Kaszubski.	Koniec XIX w.	
3.	ul. 10 Lutego	Park Miejski ze strzelnicą.	1928 r.	
4.	ul. J. Hallera/Morskiego Dywizjonu Lotniczego	Park Miejski, ob. Park Dziejów Pucka.	1930 r., 1976 r.	

Zieleń komponowana to zarówno parki miejskie jak i obsadzenia ulic oraz traktów spacerowych.

Niewątpliwe zasługi na tym polu należały do Towarzystwa Upiększania Miasta, działającego od 1884 r., z inicjatywy którego Puck miał stać się chętnie odwiedzanym kurortem. Już w 1887 r. powstał **Park Kuracyjny**, z traktem spacerowym prowadzącym wzdłuż wysokiego brzegu Zatoki Puckiej do Rozgardu.

Kolejny **Park Miejski** to zlokalizowany u zbiegu Alei Lipowej i ul. 1 Maja, obecny Park Kaszubski. Z czasu założenia zachował się żywopłot grabowy na granicy zachodniej i układ alejek. Współcześnie w centrum parku ustawiono pomnik Antoniego Abrahama, a w ostatnich latach pucki stolem, upamiętniający XII Zjazd Kaszubów.

W 1928 r. przy ul. 10 Lutego, w pobliżu koszar Morskiego Dywizjonu Lotniczego powstał **park miejski ze strzelnicą bractwa kurkowego** oraz boisko sportowe. Do naszych czasów dotrwała część zieleni wysokiej oraz zagospodarowane boisko sportowe.

W 1930 r., po likwidacji cmentarza ewangelickiego położonego miedzy ul. Gen. Józefa Hallera i Morskiego Dywizjonu Lotniczego, na części terenu założono kolejny **park miejski.** W 1976 r. w zach. części parku ustawiono monumentalny pomnik Braterstwa Broni, projektu gdańskiego rzeźbiarza Wiktora Tołkina. Obecnie nosi nazwę **Parku Dziejów Pucka**, a na jego terenie utworzono lapidarium historycznych już dzisiaj tablic dawnych firm i stowarzyszeń puckich, a nawet jedną prywatną fundację odnoszącą się do sukcesu sportowego miejscowej drużyny piłkarskiej. W 2023 r. zakończono renowację parku z środków unijnych w ramach projektu Rewitalizacja Centrum Pucka.

Tradycją stało się obsadzanie głównych ulic zielenią wysoką. Najstarszym przykładem jest ul. Wejherowska, której lipowa aleja pochodzi jeszcze z końca XVIII w. Staraniem Towarzystwa Upiększania

Miasta powstały aleje spacerowe wzdłuż plaży miejskiej takie jak np. Aleja Kasztanowa (ob. Aleja Kościuszki) prowadząca z Parku Kuracyjnego do portu. Obsadzenia pojawiły się także przy ulicach położonych blisko plaży, np .na Alei Lipowej i ul. 1 Maja, lecz również na oddalonych od centrum np. ul. Wojska Polskiego.

Park Kuracyjny, ob. im. Feliksa Nowowiejskiego.

Rozgard, szpaler bukowy.

Trakt spacerowy do Rozgardu.

Park Kaszubski.

Miejski park z boiskiem i dawną strzelnicą.

Park Dziejów Pucka.

Najstarsza aleja lipowa wzdłuż ul. Wejherowskiej.

Aleja przy ul. 1 Maja.

6.3.11. Zabytki archeologiczne.

Ustawa z dnia dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa w art. 3 pkt. 4 **definicję zabytku archeologicznego**. Jest nim zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są nie tylko poszczególne wytwory człowieka ale ich kulturowy kontekst – razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu.

Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś **artefaktem** jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne jako istotny element dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz środowiska podlegają ochronie na mocy przepisów prawa międzynarodowego i tworzonego w ich duchu prawa krajowego. Przepisy te zobowiązują do trwałego zachowania stanowisk (jeśli to możliwe – na miejscu) oraz uwzględnienia zadań ochronnych w procesie planowania przestrzennego. Gdy trwała ochrona jest niemożliwa nakazują metodyczne przebadanie i zadokumentowanie warstw kulturowych oraz zakonserwowanie i zabezpieczenie pozyskanych archeologicznych zabytków ruchomych. Do trwałego zachowania dziedzictwa archeologicznego zobowiązuje przede wszystkim Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, której zapis art. 4 pkt II mówi, że każda strona zobowiązuje się do stosowania środków fizycznej ochrony dziedzictwa archeologicznego zapewniając, stosownie do okoliczności, konserwację i zachowanie dziedzictwa archeologicznego. Ponieważ jest to zasób nieodnawialny (co podnosi jeden z kluczowych dokumentów doktrynalnych jakim jest Karta Zarządzania i Ochrony Dziedzictwem Archeologicznym, Lozanna 1990), należy nim gospodarować świadomie i racjonalnie, aby umożliwić jego zachowanie i korzystanie z niego przez przyszłe pokolenia.

Dokumenty planistyczne, w szczególności miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, powinny zawierać zapisy umożliwiające realizację tego celu. W pierwszej kolejności należy dążyć do usuwania z terenów stanowisk archeologicznych funkcji powodujących zagrożenie dla substancji zabytku (prace naruszające strukturę gruntu), zaś w miejscach gdzie nie jest to możliwe wprowadzić obowiązek przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Zarówno naukowe jak i inwestycyjne badania wykopaliskowe należy ograniczyć do niezbędnego minimum, ponieważ w ich trakcie nawarstwienia kulturowe zostają nieodwracalnie usunięte, zaś zabytki ruchome zostają wyciągnięte z pierwotnego kontekstu. Wykopaliskowe badania archeologiczne w tym samym miejscu przeprowadzić można tylko jeden raz, stąd też niezwykle istotne jest racjonalne gospodarowanie zasobem archeologicznym poprzez powstrzymanie się od zbędnych badań wykopaliskowych oraz preferowanie tzw. nieinwazyjnych metod badawczych, które stają się coraz szerzej dostępne. Z tego powodu, w przypadku zagrożenia stanowiska

archeologicznego poprzez działania inwestycyjne lub gospodarcze, badaniami archeologicznymi obejmuje się obszar bezpośrednio narażony na zniszczenie przez prace ziemne. Z kolei w przypadku badań naukowych zaleca się zwiększenie udziału metod nieinwazyjnych, takich jak badania georadarowe, magnetyczne, elektrooporowe, C14 itp.

Do trwałego zachowania powinny zostać przeznaczone przede wszystkim stanowiska archeologiczne o dużej wartości naukowej, objęte wpisem do rejestru zabytków oraz wszystkie stanowiska archeologiczne o **własnej formie krajobrazowej** (bez względu na prawną formę ochrony), które oprócz wartości naukowej posiadają także duże znaczenie ekspozycyjne wzbogacające krajobraz kulturowy i będące trwałym naziemnym świadectwem życia i działania populacji minionych epok. W ich obrębie powinny być dozwolone jedynie niezbędne prace zabezpieczające, konserwujące, rewaloryzacyjne oraz naukowo-badawcze przy zachowaniu przepisów odrębnych. Zagospodarowanie stanowisk o własnej formie terenowej na cele użytkowe (turystyczne, rekreacyjne, dydaktyczne) powinno być dopuszczalne jedynie przy uwzględnieniu ich historycznego kontekstu oraz we współpracy z właściwym organem ochrony zabytków, na zasadach określonych przepisami odrębnymi.

Obszar miasta został bardzo szczegółowo rozpoznany archeologicznie. Działała tu w latach 70 XX w. ekipa Tadeusza Grabarczyka z Uniwersytetu Łódzkiego, która odkryła relikty osadnictwa z III-IV w.n.e. Ponadto prowadzono badania podwodne Zatoki Puckiej, gdzie odnaleziono relikty wczesnośredniowiecznego portu, wpisanego do rejestru zabytków Wiele sezonów badawczych na terenie zamku i miasta lokacyjnego odbyli naukowcy z Uniwersytetu Warszawskiego – prof. Jerzy Kruppe z zespołem. Zagadnieniami przeobrażeń Rynku w Pucku, wybranych kamienic, a także najstarszym ratuszem, zajmował się w latach 2007-2010 dr Michał Starski. W 2019 r. badacze z Centrum Archeologii Podwodnej w Toruniu odnaleźli w wodach Zatoki Puckiej relikty 3 średniowiecznych portów, działających kolejno od X do XIII w. Opublikowane wyniki tych prac pokazały z jednej strony wielokulturowość osadniczą obszaru, z drugiej proces powstawania miasta od czasów średniowiecznych po wieki nowożytne.

6.3.12. Zabytki ruchome.

Zabytki ruchome w Pucku wchodzą w skład wyposażenia kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła. Wśród najstarszych należy wymienić kropielnice: z wapienia, późnoromańską z XIII w. i gotycką,

granitową z XIV w. Z dzwonów zachował się gotycki z około 1400 w., zdobiony tarczami herbowymi, głową Chrystusa i napisami minuskułowymi oraz drugi z około 1500 r., z wtopionymi monetami krzyżackimi. Na uwagę zasługuje także 12 płyt nagrobnych, głównie marmurowych, z których najstarsze, to gotycka z XV w. oraz renesansowa Wejherów z 1599 r.

Najcenniejsze dzieła malarskie to przede wszystkim dwa świeckie, renesansowe portrety autorstwa Hermana Hana, przedstawiające Ernesta Wejhera i jego żonę Marię z Morteskich, datowane na 1597 r.

Z obiektów snycerskich trzeba wspomnieć o wczesnobarokowym ołtarzu z 1623 r. w kaplicy Wejherów. Prezentuje typ architektoniczny z kolumnami korynckimi i bogatą dekoracją o motywach akantu, chrząstki i główek anielskich, z uchami i naczółkiem zwieńczonym rzeźbami, a także z inskrypcją erekcyjną na odwrociu. W polu głównym znajduje się obraz *Ukrzyżowanie* Hermana Hana, a w predelli *Złożenie do grobu*, zapewne powstałe w jego warsztacie.

Zabytki złotnictwa to głównie paramenty kościelne, m.in. późnogotycka monstrancja wieżyczkowa, promienista monstrancja rokokowa, czy barokowe kielichy z XVII w.

Ponadto w ewidencji konserwatorskiej znajduje się także wyposażenie sklepu w budynku przy Starym Rynku 10.

6.3.13. Wartości niematerialne.

Na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO, w październiku 2003 r. przyjęto Konwencję o ochronie dziedzictwa niematerialnego. Elementami dziedzictwa uznano praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami, oraz zasadom zrównoważonego rozwoju. Polska ratyfikowała Konwencję w 2011 r. (D.U. Nr 172, poz. 1018). Krajowa

lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Na listy międzynarodowe mogą być wpisane tylko takie elementy dziedzictwa, które już znajdują się w rejestrze krajowym. Wyróżniono 5 dziedzin dziedzictwa niematerialnego:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe, muzykę wokalną, instrumentalną, taniec, teatr, pantonimę, poezję śpiewaną oraz różnorodne widowiska,
- zwyczaje, rytuały, obrzędy świąteczne, czyli praktyki, które organizują życie społeczeństw i grup oraz są wspólne i istotne dla wielu spośród ich członków. Mają fundamentalne znaczenie, ponieważ potwierdzają tożsamość tych, którzy je praktykują,
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata, a także umiejętności, praktyki i wyobrażenia rozwinięte wśród społeczeństw poprzez ich interakcję ze środowiskiem naturalnym,
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym, gdyż chociaż rzemiosło tradycyjne stanowi najbardziej materialny przejaw niematerialnego dziedzictwa kulturowego, to ważne są przede wszystkim umiejętności i wiedza na jego temat.

Jednym z głównych celów Konwencji jest zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Toteż zalecane jest rozpoznanie i udokumentowanie zachowanych jego elementów, a także zabezpieczanie, a następnie promowanie, przede wszystkim poprzez odpowiednio przygotowaną edukację.

Teren Pucka w znacznym stopniu jest zamieszkały przez Kaszubów dbających o swój język i zwyczaje. Tutejszy język pielęgnują od pokoleń ***Belocy,*** czyli mieszkańcy Kępy Puckiej i Swarzewskiej. Obecnie nastąpiły znaczne zmiany, zarówno z powodu migracji ludności po ostatniej wojnie, jak i przemian współczesnego życia, lecz tradycja jest nadal żywa i w ostatnich latach świadomie pielęgnowana i promowana. **Język kaszubski** jest obecnie nauczany w miejscowych szkołach.

Kaszubi w odróżnieniu od mieszkańców innych regionów, mogą pochwalić się **literaturą** we własnym języku. Pierwszym Kaszubem piszącym w rodzimym języku był Florian Ceynowa, patron miejscowego muzeum. Jeszcze, za jego życia narodził się inny znany autor dzieł kaszubskich Hieronim Derdowski, popularnością nadal cieszy się ostatnio wznawiana marynistyczna proza Augustyna Netzla.

Ważne są również miejscowe **tradycje i przekazy ustne**: m.in. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie.

Wśród wydarzeń szczególnie ważnych dla miasta, angażujących mieszkańców i władze, nie tylko miejscowe, należy wymienić coroczne świętowanie **rocznicy Zaślubin Polski z Morzem.** 10 lutego 2024 r. przypadła 104 rocznica tamtych zdarzeń i otrzymała bardzo uroczystą oprawę. Była to nie tylko uroczysta msza, przemarsz w asyście wojskowej w historyczne miejsce, złożenie kwiatów, także z wiązanką zrzuconą ze śmigłowca Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej na wody Bałtyku. Towarzyszyła rocznicy **sesja naukowa**, pokazy **Wirtualnego Teatru Historii**, jak również wydarzenia sportowe takie jak turnieje szachowe i brydżowe. Młodzież przybyła na Stary Rynek ze 104 metrową flagą państwową, wydłużaną co roku w kolejną rocznicę.

Na wiosnę, w połowie maja, mieszkańcy Pucka organizują festyn połączony z corocznymi zawodami wędkarskimi zwany **Belonadą**, podkreślając swoje związki z Wielkim i Małym Morzem (Zatoka Pucka). To nawiązanie do **zwyczajów rybackich i morskich,** chociaż obecnie są to bardziej wydarzenia dla turystów. Wśród uroczystości religijnych najbardziej popularna to coroczną **pielgrzymka wodna – Morska Pielgrzymka Rybaków,** w dzień patronów św. Apostołów Piotra i Pawła, który rybacy od wieków czcili uroczystą mszą. Część z nich przypływała wówczas do Pucka aby w tutejszej farze wziąć udział w nabożeństwie. Od 1981 r. organizowana jest pielgrzymka łodziowa podjęta staraniem proboszcza z Kuźnicy ks. Gerarda Markowskiego i znanego szkutnika Aleksandra Celarka z Chałup. W odległości 2 mili od Pucka małe łodzie dobijają do kutrów, a wówczas odbywa się wspólna modlitwa. Po powrocie do Pucka odprawiana jest msza, a po niej festyn i imprezy artystyczne na tutejszym rynku i w porcie.

Z kolei sierpniowy **Dzień Kapra** w Pucku to nawiązanie do kaperskich tradycji w przeszłości miasta, którą przybliżają grupy rekonstrukcyjne, inscenizacje historyczne na plaży, przy której przedstawiając widowiskowe potyczki na plaży lub w porcie, w którym pojawiają się tradycyjne kaszubskie łodzie w ramach zlotu „Kaszubskie Korabie".

Tradycyjną **kuchnię kaszubską** spotkać można nie tylko w prywatnych domach ale także w miejscowych restauracjach. Miejscowe potrawy to głównie **ryby** przygotowywane na różne sposoby: gotowane, solone, suszone i pieczone na żarze. Tradycyjna tutejsza kuchnia to także kluski

ziemniaczane z mlekiem, gotowane suszone owoce z kluskami, ziemniaki, maślanka i chleb. Ulubioną używką do dzisiaj **pozostaje tabaka.**

Wśród miejscowych Kaszubów wielką popularnością cieszyło się **rzemiosło**. Zarówno rzeźbiarstwo, którego znanym przedstawicielem był rybak Leon Golla z pobliskiego Władysławowa, malowidła na szkle, wykonywane przez Annę Basmann, czy hafciarstwo. Pucki ośrodek hafciarski powstał w okresie międzywojennym, na kursach przy parafiach w Swarzewie i Pucku. Dominuje w nim barwa niebieska w 3 odcieniach oraz czarny, żółty, zielony i czerwony. Motywy to morskie fale, gwiazda morska i mikołajek morski (Bronisława Pliński). Charakterystycznymi wyrobami miejscowymi są tabakierki, wykonywane głównie z rogu. **W wypadku tradycyjnego rzemiosła wartością niematerialną są umiejętności twórców przekazywane z pokolenia na pokolenie, stare techniki i wzory.**

6.3.14. Zasoby muzealne (muzea, regionalne izby pamięci, skanseny).

Już od 1970 r. funkcjonuje w Pucku placówka muzealna. Pierwotnie była to Stacja Gromadzenia Dóbr Kultury i Upowszechniania Wiedzy o Regionie . W 1973 r. w budynku odnowionego Szpitalika otwarto pierwszą ekspozycję poświęconą kaszubskiej kulturze ludowej. Miasto na potrzeby rozwijającej się placówki przekazało budynek kuźni przy ul. Bogusława oraz kamienicę nr 28 w rynku. Od 1980 r. działa **Muzeum Ziemi Puckiej,** które w **2000 r.** jako patrona obrało **Floriana Ceynowę.** Obecnie **funkcjonuje**z licznymi oddziałami, z których każdy poświęcony jest odrębnej tematyce przybliżającej dzieje miasta i regionu związanego z tradycją morską i rybacką.

Oddział Kamienica znajduje się przy Starym Rynku 28. Umieszczone tutaj są ekspozycje dotyczące przeszłości Ziemi Puckiej i Pucka od średniowiecza aż po czasy współczesne. Ponadto przechowywane są eksponaty z prowadzonych od 1977 r. badań archeologicznych na dnie zatoki, gdy odkryto tam wczesnośredniowieczny port i m.in. łódź dłubankę.

Przy ul. Wałowej 11 znajduje się oddział Szpitalik z zabytkami etnograficznymi, pochodzącymi z miejscowych warsztatów rzemieślniczych. Wystawa prezentuje wnętrza domu, warsztaty rzemieślnicze: krawiecki, szewski, tkacki, rogowiarski, a także sieciarnię i kuźnię.

W 2014 r. powstał nowy oddział czyli **Muzeum Morskiego Dywizjonu Lotniczego**, staraniem członków puckiego Stowarzyszenia Historycznego MDLot. Ulokowane w starannie odnowionej siedzibie dawnej

radiostacji wojskowej przy ul. 10 Lutego 36, posiada pamiątki po stacjonującym tu Dywizjonie, a także repliki samolotów.

Poza miastem funkcjonują kolejne oddziały Muzeum, w Nadolu nad Jeziorem Żarnowieckim jest to **Zagroda Gburska i Rybacka w Nadolu, we Władysławowie** znajduje się **Centrum Pamięci Generała Józefa Hallera i jego żołnierzy, tzw. Hallerówka,** a od 2023 r. w **Ostrowie,** przy ul. Zabytkowej 35 otwarto nową ekspozycję **Zagrody Kaszubskiej**, ze zrekonstruowanym budynkiem wozowni plebańskiej przeniesionej z Pucka.

6.3.15. Prawna ochrona zabytków.

Formami prawnej ochrony zabytków jakie przewiduje ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, jest **wpis do rejestru zabytków, wpis na listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego i ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.**

Na terenie Gminy Miasta Puck znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych i ruchomych oraz do rejestru zabytków archeologicznych.

Natomiast żaden obiekt nie został wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa. W mieście nie funkcjonuje jak dotąd park kulturowy, nie ma także pomnika historii.

Park kulturowy może być powoływany uchwałą przez Radę Miasta, po zasięgnięciu opinii Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Pod względem merytorycznym mógłby zostać zakwalifikowany do takiego projektu obszar średniowiecznego portu w Pucku, a właściwie według badań z 2019 r. teren trzech kolejno po sobie funkcjonujących portów średniowiecznych, w przedziale czasowym od X w. do XIV w. Przeobrażenia struktury portu pokazuje wirtualna rekonstrukcja w 3D wykonana przez archeologów z Centrum Archeologii Podwodnej UMK w Toruniu.

W obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a także w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania zamieszczono zapisy co do ochrony obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

a. rejestr zabytków.

Rejestr zabytków nieruchomych – A.

Zawiera 11 decyzji o wpisie do rejestru zabytków nieruchomych, w tym jedną decyzję wpisującą zespół urbanistyczny miasta Pucka, zmienioną w zakresie stref konserwatorskich, przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na mocy decyzji nr l.dz.DOZ-OAiK-6700/82-2/11{KS} z dnia 27 kwietnia 2011r. Pozostałe decyzje dotyczą obiektu sakralnego, czyli kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, obiektu użyteczności publicznej – szpitalika-przytułku, obiektu rezydencjonalnego - dworu Przebendowskich oraz 7 obiektów mieszkalnych.

L.P.	OBIEKT	ADRES	NR REJESTRU	DATA WPISU
1.	Kościół par. pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	Ul. Morska 4, d. Judyckiego	296, d. 229	06.08.1962
2.	Kamienica	Stary Rynek 20, d. Plac Wolności	546, d. 400	20.09.1971
3.	Kamienica, Hotel Kaszubski	Stary Rynek 21, d. Plac Wolności	547, d. 401	20.09.1971
4.	Kamienica, Zajazd pod Złotym Lwem	Stary Rynek 17, d. Plac Wolności	548, d. 402	20.09.1971
5.	Kamienica	Stary Rynek 22, d. Plac Wolności	549, d. 403	20.09.1971
6.	Szpital-przytułek	Wałowa 11	550, d. 404	20.09.1971
7.	Zespół urbanistyczny miasta, zmiana decyzji nr l.dz.DOZ-OaiK-6700/82-2/11{KS}, z 27.04.2017 r.		873, d. 773	26.09.1977
8.	Dom	Ceynowy 1	1074, d. 922	21.12.1984
9.	Kamienica	Stary Rynek 28 d. Plac Wolności	1100, d.912	16.10 1985
10.	Kamienica	Bogusława 1 , d. 2	1132, d. 980	16.09.1986
11.	Dwór	Przebendowskiego 17	1469, d. 1108	28.07.1994

Rejestr zabytków ruchomych – B.

Zawiera 5 decyzji obejmujących wyposażenie kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, w tym obrazów, rzeźby, sprzętów i paramentów kościelnych, płyt nagrobnych, a także złotnictwa i dzwonów.

L.P.	NR DECYZJI	DATA WYDANIA DECYZJI	RODZAJ OBIEKTU
1.	B/4	24.05.1956	Obrazy alegoryczne: Alegoria Wiary, Adoracja Chrystusa jako Odkupiciela
2.	B/4	20.09.1973	Świeczniki
	B/4	20.09.1973	Rzeźby
	B/4.	20.09.1973	Obrazy i feretrony: portret Marii z Mortęskich Wejherowej, H. Han, 1597, portret Ernesta Wejhera, H. Han, 1597, feretron z obrazem św. Piotra i Pawła, ok. 1760 r.
	B/4.	20.09.1973	Ołtarze i obrazy ołtarzowe, dzwony, baptysterium z chrzcielnicą, ambona, trzy dzwony, zegar wieżowy, inne paramenty kościelne
3.	B/4	20.09.1977	Płyty nagrobne
4.	B/4	04.01.1983	Złotnictwo
5.	B/4	11.07.1984	Złotnictwo

Rejestr zabytków archeologicznych – C.

Zawiera 3 decyzje obejmujące osadę, zespół zamkowy oraz port wczesnośredniowieczny. Decyzja dotycząca portu została zmieniona w 2014 r. na podstawie nowych ustaleń naukowych, wykonanych przez Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy, w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Dziedzictwo Kulturowe Ochrony Zabytków Archeologicznych. Ustalenia dotyczyły sprecyzowania zasięgu i charakteru konstrukcji drewniano-ziemnych na dnie Zatoki Puckiej, a także usytuowania 4 wraków łodzi klepkowych i czółna dłubanego.

L.P.	OBIEKT	NR REJESTRU	DATA WPISU
1.	Osada	C-481	15.11.1984
2.	Port wczesnośredniowieczny, zmiana decyzji 06.10.2014.	C-463	14.06.1983
3.	Zamek	C-558	27.10.1995

b. ewidencja zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków stanowi podstawę do sporządzania programu opieki nad zabytkami. Rozpoznanie zasobu zabytków i jego stanu zachowania pozwala na powstrzymanie degradacji zabytków i wskazanie zagrożeń. Poza tym obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego są chronione prawnie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

Ostatnia aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Miasta Puck została wykonana w miesiącach wrzesień-grudzień 2023 r. Prace prowadzone przy aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków wykazały niewielkie zmiany w danych adresowych, natomiast zaistniały różnice w stanie zachowania obiektów, jak również brak niektórych zabytków. Z wykazu obiektów ujętych w 2019 r. nie zachowały się:

1. Budynek mieszkalny, ul. 1-go Maja 16
2. Budynek gospodarczy, ul. 1-go Maja 16
3. Stodoła w siedlisku, ul. Adama Asnyka 48
4. Słupki ogrodzenia, ul. Wojska Polskiego 42.

Pierwsze dwa obiekty wyłączono z zasobu Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Puck na podstawie opinii Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 14 września 2021 r. (pismo znak: RD.5149.82.2021.MJ). Natomiast dwa kolejne zostały wyłączone przez Burmistrza Miasta Puck zarządzeniem nr 80, z dnia 12 lipca 2024 r., zgodnie z opinią Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 09.kwietnia 2024 (pismo znak:RD.5140.13.2024.MG.2). Po tych formalnych ustaleniach obecnie Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Puck liczy 268 kart adresowych.

Należy także wspomnieć, że od 2019 r. nastąpiły istotne zmiany w **porządku prawnym** dotyczącym Gminnej Ewidencji Zabytków. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dniu 10 września 2019 r. wydało nowe rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886). Dodano w nim § 18a.1-2, 18.b.1-5, dotyczące procedur włączania i wyłączania kart adresowych. Bardzo ważnymi zapisami stały się:

1. Obowiązek zawiadomienia właściciela lub posiadacza zabytku przez Burmistrza, o zamiarze włączenia lub wyłączenia karty adresowej do Gminnej Ewidencji Zabytków (§ 18.b.1.)
2. Umieszczenie zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków (§ 18.b.3).

3. Zawiadomienie przez Burmistrza miasta o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków (§.18.b.4.).

4. Do zawiadomienia o włączeniu karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków lub o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku dołącza się odpowiednio potwierdzoną kopię karty adresowej zabytku albo nowej karty adresowej zabytku.

Ponadto w § 17.ust 1. przedmiotowego rozporządzenia dodano punkty, które powinna zawierać **nowa karta adresowa**. Są to m.in. i dane historyczne, opis, ocena wartości oraz stan zachowania.

W dniu 11 maja 2023 r. został wydany wyrok **Trybunału Konstytucyjnego** w sprawie części wpisów do gminnej ewidencji zabytków (sygn. P 12/18 t). Wyrok Trybunału Konstytucyjnego był konsekwencją wniesienia pytania prawnego przez Naczelny Sąd Administracyjny. Trybunał stwierdził, że „art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej". Treść przepisu uznanego przez Trybunał w określonym w orzeczeniu zakresie za niekonstytucyjny, to zapis, że w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

3)" inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków."

Jednak w obliczu tego wyroku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego poinformowało na swojej stronie, że Trybunał za niekonstytucyjne uznał jedynie niedostateczne uregulowanie procedury wpisu, która nie daje właścicielowi nieruchomości gwarancji ochrony prawnej, a nie gminną ewidencję zabytków jako taką (MKiDN informacja na stronie z dnia 17.05.2023 r.).

Podobną opinię znajdziemy na stronie Narodowego Instytutu Dziedzictwa, gdzie jego szefowa dr hab. K. Zalasińska informuje, że „wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie gminnej ewidencji zabytków nie ma skutku derogującego, ale zobowiązujący. W doktrynie prawa konstytucyjnego przyjmuje się, że wyrok stwierdzający niekonstytucyjność pominięcia prawodawczego nie skutkuje uchyleniem niekonstytucyjnego przepisu, lecz jedynie zobowiązuje do dokonania nowelizacji, usuwającej niekonstytucyjną lukę prawną. **Nie ma zatem ryzyka, że wyrok uchylił gminną ewidencję zabytków czy też że pewna kategoria wpisów zostanie z niej automatycznie usunięta."**

Na podstawie tych informacji i opinii, przyjęto za punkt wyjścia **aktualizacji Ewidencji Zabytków Gminy Miasta Puck 2023** r., wykaz zabytków ustalony w 2019 r. Wykaz ten zawiera obiekty wpisane do rejestru zabytków, wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (prowadzonej etapami i nie zakończonej) oraz obiekty wskazane przez burmistrza miasta w porozumieniu z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Do czasu ustalenia szczegółowych procedur przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wskazane będzie postępowanie w myśl rozporządzenia MKiDN z 10 września 2019 r. (Dz. U. z 2019 r., poz. 1886), gdzie zapisano obowiązek zawiadomienia właściciela lub posiadacza zabytku o zamiarze włączenia lub wyłączenia karty adresowej do Gminnej Ewidencji Zabytków przez burmistrza miasta, a także umieszczenie zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku,

c. zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, a także w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania zamieszczono zapisy co do ochrony obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

6.4. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Szczególnie istotne dla miasta Puck są zabytki archeologiczne, dokumentujące jego przeszłość na długo przed lokacją. Prowadzone w ostatnich latach na szeroką skalę badania w obrębie Zatoki Puckiej pogłębiły dotychczas dostępną wiedzę o najstarszym porcie rybackim. Stwierdzono, że funkcjonowały kolejno po sobie trzy porty średniowieczne. Powstała ciekawa dokumentacja, zabezpieczono artefakty, a

przeobrażenia struktury portu między X i XIV w. pokazano na stworzonej wirtualnej rekonstrukcji w 3D, wykonanej przez archeologów z Centrum Archeologii Podwodnej UMK w Toruniu.

Cenne dla miasta, chociaż obecnie niewidoczne, znane tylko z literatury i dokumentów, są relikty puckiego zamku. Zostały już gruntownie przebadane, a temat ich zagospodarowania i odpowiedniej ekspozycji wraca co jakiś czas do władz miasta, czego najlepszym dowodem są przymiarki projektowe do jak najatrakcyjniejszego wykorzystania pozostałości warowni wraz z zagospodarowaniem wzgórza zamkowego (Projekt Architekci. Gzowski&Gzowski S.C.).

Niezwykle wartościowym zabytkiem w skali całego województwa pomorskiego jest układ przestrzenny miasta o średniowiecznej metryce, rozwijany przez kolejne wieki, z zachowaniem bez większych zmian przestrzeni lokacyjnej. Centralnie usytuowany główny plac, regularna sieć ulic i kwartałów zabudowy, z zachowanymi historycznymi podziałami parcel i utrzymany charakter zabudowy to znakomity przykład dziedzictwa urbanistycznego.

Wśród zabytków architektury na uwagę zasługuje kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, jako przykład okazałej, gotyckiej świątyni, tworzącej charakterystyczną dominantę w sylwecie miasta i górującej nad wodami Zatoki Puckiej. Z zabudowy miejskiej wyróżnia się dotąd trochę niedoceniany zespół budownictwa modernistycznego. Kubiczne formy willi przy Alei Lipowej, czy okazałe kamienice przy ul. Mściwoja i ul. Wojska Polskiego, to nowy rozdział w historii budownictwa puckiego, zasługujący na bliższe rozpoznanie i ochronę.

6.5. Stan zachowania zabytków w Gminie Miasta Puck.

Stan zachowania tak dużej grupy obiektów zabytkowych, jaka znajduje się na terenie Gminy Miasta Puck, pozostaje zróżnicowany. Odnotować można pozytywne zjawiska związane z przykładną renowacją i utrzymaniem obiektów, ale wskazać trzeba także przykłady mniej zadowalające

Przeglądając kategorie puckich zabytków trzeba stwierdzić, że **obiekty sakralne pozostają w bardzo dobrym stanie.** Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła jest na bieżąco remontowany, zastrzeżenia budzi jedynie mur kościelny. W części północnej i zachodniej wymaga remontu, natomiast pozostałe odcinki muru są już po pracach remontowych i ich obłożenie współczesną cegłą pozostaje dyskusyjne. Budynek **klasztoru ss. elżbietanek** jest obecnie w trakcie renowacji, która powinna objąć w następnym etapie także ceglano-kamienny mur graniczny.

Z **kapliczek przydrożnych** prac naprawczych wymaga jedynie obiekt przy ul. Wojska Polskiego 28, pozostałe są w bardzo dobrym stanie.

Wśród **historycznych cmentarz**y bieżącego uporządkowania wymaga jedynie cmentarz żydowski (samosiejki, niekoszona trawa), natomiast wszystkie nekropolie zasługują na tablice informacyjne przypominające ich dzieje.

Budynki użyteczności publicznej prezentują się bardzo dobrze (ratusz, budynek sądu, historyczne szpitale). Niepokoi jedynie przyszłość modernistycznego budynku poczty z 1937 r., obecnie wystawionego na sprzedaż. Przyszły użytkownik powinien mieć wiedzę co do koniecznego zachowania bryły tej znakomitej budowli.

Obiekty wojskowe - dzięki powołaniu Muzeum MDLOT znacznie wzrosła świadomość znaczenia dla dziejów miasta tych obiektów. Odrestaurowany budynek dawnej radiostacji, w którym mieści się Muzeum, a także sąsiadujący budynek administracyjny wyremontowany przez Gminę Miasta Puck, pokazały także wartości architektoniczne tych obiektów. Remontu wymagają natomiast dawne koszary, które obecnie są budynkiem mieszkalnym.

Architektura rezydencjonalna obejmuje trzy dwory zachowane na terenie Miasta. Najstarszy z nich to barokowy dwór Przebendowskich, w którym mieści się obecnie Państwowa Szkoła Muzyczna. Jest bardzo dobrze utrzymany, łącznie z niewielkim ogrodem, natomiast niedawno został rozebrany należący do zespołu budynek gospodarczy z XIX w. Również w dobrym stanie jest dwór z ogrodem przy ul. Orzeszkowej 1, natomiast dwór miejski przy ul. Sobieskiego 15-17, zabezpieczony, nadal czeka na prace remontowe.

Historyczne **budynki mieszkaln**e to największa grupa obiektów zabytkowych w Pucku. O ile przy reprezentacyjnym Starym Rynku niemal wszystkie kamienice są w stanie dobrym (może z wyjątkiem nr 10 i 11), to już na bocznych ulicach wiele obiektów wymaga remontu. Dlatego niezwykle ważne było wykorzystanie środków unijnych i przystąpienie władz miasta do **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020,** z rozwojowym projektem **Rewitalizacja Centrum Pucka**. W ramach tego projektu zostały wyremontowane liczne zabytkowe budynki mieszkalne. Przy ul. 10 Lutego były to domy nr 14, 19, 20 i 27, przy ul. Gen. J. Hallera budynki nr 5, 7 i 13, przy ul. Sobieskiego nr 13, ul. Bogusława nr 4, ul. Gdańska nr 3, Morska 15, a przy Placu

Obrońców Wybrzeża nr 1. Takich prac wymagają również kolejne domy m.in. przy 10 Lutego 10, 1 Maja 6, ul. Bogusława 7 i 13, Sobieskiego 3, Sambora 7, Wałowa 9, Wojska Polskiego 5.

W trakcie prac remontowych, już bez lokatorów i zabezpieczone są budynki przy ul. 12 Marca 5 , Marynarskiej 3 i Wojska Polskiego 3.

Na uwagę zasługują także odremontowane przez właścicieli budynki w zespole przy ul. Asnyka 48, a także dom rybacki przy Alei Kościuszki 1.

Obok tak pozytywnych przykładów renowacji obiektów zabytkowych odnotować należy niezbyt udane realizacje. Dotyczy to dwóch kamienic położonych w tak eksponowanym miejscu jak Stary Rynek. Po długo trwających pracach zostały rozebrane kamienice nr 13 i 14, następnie nowo wniesione jako jeden obiekt tylko wielkością bryły i układem elewacji frontowych nawiązując do dwóch pierwotnych budynków.

Od lat w złym stanie pozostaje dom przy ul. Wojska Polskiego 42, gdzie już zniknęły słupki ogrodzenia oraz budynek ul. Nowej 12, zniszczony pożarem.

Największym przeobrażeniom uległy **zabytki techniki i przemysłu.** Z zespołu rzeźni pozostał jedynie niewielki budyneczek warsztatowy oraz ceglany mur graniczny i szpaler wysokiej zieleni. Jednak gabaryty i ceglane elewacje powstałej w tym miejscu galerii handlowej zostały harmonijnie wkomponowane w układ dawnego zespołu. **Młyn motorowy** przy ul. Wejherowskiej 4 zachował pierwotną bryłę bez większych zmian. Natomiast bardzo korzystne zmiany należy odnotować w **zespole dworca kolejowego**. Przede wszystkim po pracach zakończonych w 2023 r. dokonano rewitalizacji budynku dworca, przywracając jego pierwotny wygląd z czasu powstania w 1899 r., z licowanymi cegłą elewacjami. W przypadku budynku ekspedycji kolejowej odtworzono pierwotną bryłę, z nowoczesną, przeszkloną aranżacją elewacji wschodniej.

Od tych pozytywnych osiągnięć wyraźnie odstaje budynek browaru miejskiego, od lat nieużytkowany, wprawdzie zabezpieczony lecz stopniowo popadający w ruinę.

Zieleń komponowana to przede wszystkim **parki miejskie**, wśród których Park Dziejów Pucka doczekał się prac rewitalizacyjnych w ramach projektu Renowacja Parku Dziejów Pucka i 3 skwerów przy ul. Nowy Świat, prowadzonego z środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach wykonanych w 2022 r. pracach w parku zostało zamontowane nowe oświetlenie oraz ustawione elementy małej architektury i plac zabaw. Równie zadbany jest **Park Kaszubski** przy ul. 1 Maja. W przestrzeń **Parku Kuracyjnego, obecnie im. Feliksa Nowowiejskiego**, wprowadzono współcześnie

park linowy „Koala", który nie jest najlepszym rozwiązaniem dla historycznych nasadzeń wysokiej zieleni. Z drugiej strony teren parku i traktu pieszego prowadzącego wzdłuż Zatoki Puckiej wyposażono w małą architekturę - ławki, oświetlenie i poglądowe tablice, co zwiększyło walory estetyczne i użytkowe. Podobne działania przydałyby się w nieco zaniedbanym **parku przy ul. 10 Lutego.**

6.6. Obiekty Gminy Miasta Puck postulowane do wpisu do rejestru zabytków.

Cały obszar historycznego układu urbanistycznego miasta Pucka chroniony jest przez wpis do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Przypuszczalnie dlatego niewiele dokonano wpisów indywidualnych obiektów zabytkowych. Jednak przez lata uległy zmianie kryteria zarówno wartościowania i czasu powstania zabytków. Nie tylko zaczęto doceniać budownictwo z początku ubiegłego stulecia, ale również obiekty przemysłowe i techniczne.

W Pucku, po remoncie przeprowadzonym w ostatnim roku, przywrócono pierwotny wygląd ciekawej bryły remizy strażackiej powstałej w 1924 r., która do czasów obecnych stanowi siedzibę Powiatowej Straży Pożarnej. Obiekt ten powinien znaleźć się pod ochroną konserwatorską, nie tylko ze względu na charakterystyczną kompozycję bryły, ale i na fakt, że niewiele obiektów technicznych dotrwało do naszych czasów w niezmienionej formie pełniąc tę samą funkcję.

Kolejnym obiektem zasługującym na wpis do rejestru zabytków jest modernistyczny budynek poczty, pochodzący z 1937 r. Jego kubiczna kompozycja to przykład bardzo dobrej architektury nowoczesnej, śmiało wkraczającej na teren także mniejszych miast. Budynek ten jest obecnie wystawiony na sprzedaż, ponadto wymaga remontu i objecie go ochroną prawną ułatwiłoby pozyskanie środków finansowych na jego renowację.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO Z ANALIZĄ SZANS I ZAGROŻEŃ SWOT(wskazanie regionalnych i ponadregionalnych zasobów Gminy Miasta Puck oraz wyróżniających się walorów krajobrazu kulturowego).

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Występowanie na terenie Gminy Miasta Puck zabytków o znaczeniu **ponadregionalny**m: · trzy kolejne **porty średniowieczne** przebadane archeologicznie, z wirtualną rekonstrukcją w technice 3D · **średniowieczny układ urbanistyczny**, z centralnym rynkiem oraz portem usytuowanym na jego osi, z zachowaną siatką ulic, historycznymi podziałami geodezyjnymi parcel oraz z zachowaną zabudową z XVIII - XX w. 2. Duża ilość zabytków o znaczeniu **regionalnym** (kamienice przyrynkowe, domy rybackie, budownictwo modernistyczne). 3. Wysokiej klasy gotycki **obiekt sakralny,** z reliktami przedlokacyjnymi, aneksami nowożytnymi oraz zachowanym bogatym wyposażeniem, tworzący dominantę w przestrzeni i sylwecie miasta oraz w krajobrazie Zatoki Puckiej. 4. Znaczna liczba **kapliczek przydrożnych** świadczących o trwałości miejscowej tradycji. 5. Zachowane **cmentarze** różnych wyznań położone w obrębie miasta, niektóre funkcjonujące obecnie jako tereny zielone i rekreacyjne 6. **Obiekty użyteczności publicznej** prezentujące różnorodne style od baroku (szpitalik) po modernizm (budynek poczty).	: 1. Niewielkie znaczenie zagadnienia ochrony zabytków w polityce rozwoju miasta skutkujące **brakiem uchwały Rady Miasta** w sprawie dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich zabytków wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków. 2. **Remonty i rozbudowy obiektów zabytkowych** nie uwzględniające historycznej formy oraz detalu obiektu, przeprowadzane bez nadzoru konserwatorskiego (kamienice Stary Rynek 13,14). 3. Dążenie właścicieli gruntu do nowych inwestycji w obrębie obszarów chronionych archeologicznie. 4. Brak inwestorów i pomysłów zagospodarowania zabytków zwłaszcza budynków przemysłowych i technicznych (browar miejski). 5. **Duże koszty bieżących remontów** architektury oraz utrzymania zabytków w dobrym stanie 6. **Remonty** wykonywane sposobem gospodarczym bez odpowiednich materiałów i nadzoru konserwatorskiego. 7. **Nieodpowiednia zmiana struktury zabytkowej obiektów** czyli wprowadzanie ociepleń elewacji, stosowanie materiałów nie pasujących do charakteru obiektów, a także wymiana stolarki okiennej i drzwiowej wykonanej z PCV, nie uwzględniającej pierwotnego podziału. 8. Niewystarczająca jakość i ilość **systemów**

7. **Zabytki techniki**, w tym zespół kolejowy ze zrewitalizowanym ostatnio budynkiem dworca, tworzącym wizytówkę miasta. 8. **Obiekty wojskowe** związane z działalnością Morskiego Dywizjonu Morskiego, którego pamięć i działalność przywróciło Muzeum MDLot. 9. **Zieleń komponowana** parków miejskich (zrewitalizowany Park Dziejów Pucka), nadmorskich traktów spacerowych i obsadzeń ulic, podkreślających rekreacyjno-kuracyjny charakter miasta. 10. Działalność licznych i prężnych **stowarzyszeń** związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, pielęgnowaniem i dokumentowaniem miejscowych tradycji: Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Towarzystwo Upiększania Miasta Pucka, Stowarzyszenie Historyczne MDLot. 11. **Szlaki kulturowe** (szlak kaszubskiej tradycji rybackiej, szlak cysterski, szlak bursztynowy). 12. **Tradycja obchodów uroczystości** (rekonstrukcje historyczne, sesje naukowe,wydawnictwa) ważnych dla Pomorza i całego kraju np. związanych z osobą gen. Józefa Hallera i zaślubinami z morzem, Morska Pielgrzymka Rybaków w Pucku na odpust św. Piotra i Pawła, Dzień Kapra). 13. **Dziedzictwo niematerialne** (nazwy geograficzne, język kaszubski, tradycje świąteczne, kuchnia regionalna).	**zabezpieczeń** obiektów zabytkowych, zwłaszcza ochrony przeciwpożarowej i antywłamaniowej (kościoły, muzea). 9. Nieprawidłowo **sformułowane umowy sprzedaży** lub dzierżawy zabytków nie uwzględniające obowiązków i terminów prac remontowych. 10. Brak kadry rzemieślniczej stosującej tradycyjne techniki budowlane (techniki współczesne często niszczą charakter obiektów) 11. Niska świadomość właścicieli zabytków co do wartości kulturowych obiektów. 12. Brak poradnictwa merytorycznego w zakresie prawidłowego utrzymania i prowadzenia prac remontowych obiektu zabytkowego.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Rosnące **społeczne zainteresowanie** opieką nad zabytkami dzięki stałemu budowaniu poczucia tożsamości lokalnej. 2. Funkcjonowanie w świadomości społecznej **prawidłowo odnowionych** zabytków jako wzorców oraz elementów zwiększających atrakcyjność miejscowości (budynek dworca kolejowego, budynki mieszkalne odremontowane w ramach programu Rewitalizacja Centrum Pucka, podobnie Park Dziejów Pucka). 3. **Organizowanie poradnictwa** w zakresie prawidłowego prowadzenia remontów dla właścicieli obiektów zabytkowych. 4. Nadanie zabytkom **statusu oferty turystycznej,** głównie w turystyce tematycznej (szlaki historyczne: szlak kaszubskiej tradycji rybackiej, szlak cysterski, szlak bursztynowy). 5. Popularna i chętnie wykorzystywana **tradycja Północnych Kaszub (Norda**) w jej wielowątkowym wydaniu (np. lansowanie kaszubskiego wzornictwa i tradycyjnej kuchni) 6. Wspieranie **miejscowych stowarzyszeń** społecznych (Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Towarzystwo Upiększania Miasta Pucka, Stowarzyszenie Historyczne MDLot). 7. Wykorzystywanie **mediów i systemów informatycznych** (Aplikacja mobilna „*Skarby Pucka*" - zadanie w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego), wspieranie amatorskich badaczy przeszłości publikujących w sieci internetowej wydarzenia historyczne regionu, stare fotografie, archiwalia 8. Spopularyzowanie wśród właścicieli zabytków korzystania z **ulgi podatkowej**, działającej od 2022 r.	1. Duża ilość obiektów zabytkowych nieruchomych, ruchomych i archeologicznych wymagających kosztownych prac konserwatorskich. 2. **Brak poszanowania dla wartości autentyzm**u zabytków (oryginalnej struktury budowlanej, układu przestrzennego, kolorystyki, czy materiałów budowlanych.) 3. **Presja inwestorów** na przebudowę (często niewłaściwą ze stanowiska konserwatorskiego) i zmianę funkcji zespołów i obiektów zabytkowych. 4. Presja inwestycyjna na terenach miejskich w zakresie zajmowania obszarów na potrzeby nowej zabudowy **zagrażająca stanowiskom archeologicznym.** 5. **Brak fachowego poradnictwa** przy przygotowaniu prac remontowych obiektów zabytkowych (termoizolacje, pokrycia dachu, kolorystyka). 6. **Niedostateczne zabezpieczenia** obiektów zabytkowych (systemy ochrony przeciwpożarowej, przeciwwłamaniowej i stałego monitoringu). 7. Zanik t**radycyjnej sztuki budowlane**j oraz rzemiosła. 8. **Brak koniecznych uzgodnień** co do obiektów podlegających ochronie (ujętych także w gminnej ewidencji zabytków). 9. **Skomplikowane procedury w ubieganiu** się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne.

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMU.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck 2024-2027 będzie jednym z elementów składowych polityki Gminy, zgodnie z założeniami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Władze Gminy staną się koordynatorem działań państwowych oraz samorządowych, angażując także inne podmioty, w tym czynniki społeczne. Wdrożenie Programu poprzez wykonanie wskazanych zadań, pomoże w realizacji celów określonych przez ustawodawcę.

Zgodnie z obowiązującym Wojewódzkim programem opieki nad zabytkami województwa pomorskiego na lata 2021-2024, kontynuowany będzie cel określony we wcześniejszych edycjach, przy uproszczeniu kierunków oraz zadań, które zostały dostosowane do zapisów ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami. Stąd rozróżnienie **ochrony zabytków,** przekładające się na działania administracyjne i **opieki nad zabytkami** wynikające z działań właścicielskich.

8.1. Cel programu: WZMOCNIENIE POZIOMU OCHRONY I OPIEKI NAD DZIEDZICTWEM KULTUROWYM SŁUŻĄCE ZACHOWANIU ZABYTKÓW ORAZ BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI GMINY MIASTA PUCK.

8.2. Priorytety programu.

Cel ten będzie realizowany w ramach 2 priorytetów:

Priorytet 1 – Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck.

Priorytet 2 – Upowszechnienie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck.

Priorytet 1: ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MIASTA PUCK.	
Kierunek 1.1.	**Ochrona dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości Gminy Miasta Puck.**
Działania:	1. Uwzględnienie zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapewniających ochronę zabytków (w tym archeologicznych). 2. Działania wspierające konserwację, renowację i rewaloryzację: - zabytków charakterystycznych dla Gminy Miasta Puck – kamienic przyrynkowych, domów rybackich, architektury modernistycznej - zieleni komponowanej – aleje przydrożne (ul. Wejherowska),szpalery przydrożne (droga do Rozgardu), parki (park przy ul.10 Lutego), cmentarzy (cmentarz żydowski).

	3. Ochrona i konserwacja zabytków archeologicznych. 4. Przygotowanie planu systematycznych kontroli stanu zachowania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych w systemie rocznym. 5. Działania na rzecz trwałego zachowania i użytkowania obiektów zabytkowych poprzez montaż specjalistycznych instalacji zabezpieczających przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (Muzeum MDLot,). 6. Wspieranie działań na rzecz adaptacji obiektów zabytkowych do nowych funkcji (browar miejski, dwór miejski, budynek poczty). 7. Oznakowanie obiektów zabytkowych oraz umieszczenie tablic informacyjnych na terenie cmentarzy i parków.
Kierunek 1.2.	**Opieka nad zabytkami Gminy Miasta Puck.**
Działania:	1. Działania służące poprawie stanu zachowania, w tym konserwacja, renowacja i rewaloryzacja. 2. Przygotowywanie specjalistycznych opracowań badawczo-dokumentacyjnych zabytków: - inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskich - ekspertyz technicznych i konserwatorskich - badań konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych - programów prac konserwatorskich i technologicznych. 3. Ewidencjonowane obiektów zabytkowych.

Priorytet 2: UPOWSZECHNIANIE I POPULARYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY MIASTA PUCK.	
Kierunek 2.1.	**Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gminy Miasta Puck.**
Działania:	1. Promocja zabytków, a w szczególności obiektów charakterystycznych dla Gminy Miasta Puck (zabudowa Rynku, domy rybackie, budownictwo willowe z ogrodami, zieleń komponowana z elementami rekreacyjno-kuracyjnymi). 2. Wspieranie działań edukacyjnych, promocyjnych oraz popularyzujących o dziedzictwie kulturowym Gminy Miasta Puck: - warsztaty i konkursy - gry terenowe (również internetowe – np. związane z postacią gen. Józefa Hallera,), foldery i publikacje. - tematyczne strony internetowe – aplikacja „Skarby Pucka". 3. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach (budynek dworca kolejowego, remizy strażackiej, wybranych obiektów mieszkalnych, Parku dziejów Pucka). 4. Współpraca z instytucjami kultury i nauki w celu rozpoznania dziedzictwa kulturowego gminy i wymiany informacji o jego zasobach (znaczenie miejscowych stowarzyszeń społecznych)

	5. Digitalizacja i udostępnienie zasobów dotyczących dziedzictwa kulturowego (stare fotografie, mapy, wspomnienia mieszkańców). 6. Wystawy popularyzujące dziedzictwo kulturowe miejscowości (wystawy plenerowe starych fotografii na Starym Rynku czy na terenie portu).
Kierunek 2.2.	**Wspieranie działań na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego.**
Działania:	1. Wspieranie pełnego rozpoznania i identyfikacji elementów niematerialnego dziedzictwa gminy Miasta Puck poprzez współpracę ze specjalistycznymi instytucjami (Instytut Kaszubski, Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy, Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku). 2. Wspieranie działań dokumentacyjnych i wydawniczych popularyzujących dziedzictwo niematerialne (zapisy miejscowych pieśni, podań i legend, zwyczajów). 3. Przygotowanie aplikacji o wpis na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. 4. Wspieranie lokalnych grup kultywujących miejscowe tradycje i obyczaje. 5. Wspierane organizacji rekonstrukcji historycznych, festynów, przedstawień i wystaw.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowa parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- **instrumentów finansowych** (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych);
- **instrumentów koordynacji** (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);

- **instrumentów społecznych** (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami)
- instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitorowanie realizacji zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

10. MECHANIZMY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

Zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck mogą być finansowane zarówno przez środki własne jak i zewnętrzne źródła finansowania.

Źródła finansowania	Przedmiot finansowania
Gmina Miasta Puck	Środki własne Gminy Miasta Puck (Uchwała Rady Miasta).
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Programy „Ochrona Dziedzictwa Kulturowego 2023": Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację **zabytków nieruchomych** i **ruchomych** oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Programy MKiDN mają na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym, z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Osoby fizyczne nie są uprawnione do składania wniosków, poza jednym programem – ***Ochrona zabytków***. Główne nabory do programów MKiDN odbywają się w październiku i listopadzie każdego roku. Wśród programów MKiDN przydatne dla ochrony

	dziedzictwa kulturowego są: • Ochrona zabytków koordynowana przez Departament Ochrony Zabytków • Ochrona zabytków archeologicznych koordynowana przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Informacja o corocznych warunkach uczestnictwa w programach jest zamieszczona na na portalu internetowym www.mkidn.gov.pl w zakładce: Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W edycji programu na 2024 r. planowane są dwa terminy naboru – do 31 października 2023 r. na prace planowane do wykonania w 2024 r. oraz do 31 marca 2024 r. na refundację prac, wykonanych w latach 2021-2023.
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Fundusz Kościelny	• Remonty i konserwacja obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.
Ministerstwo Środowiska – Parki Narodowe	• Wydatki na ochronę krajobrazu kulturowego
Marszałek Województwa Pomorskiego, Województwo Pomorskie – Sejmik Samorządowy	Ochrona zabytków województwa pomorskiego: • Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach **wpisanych do rejestru zabytków** województwa pomorskiego
Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków	• Konserwacja i remonty zabytkowych obiektów ruchomych i nieruchomych) **wpisanych do rejestru zabytków** o ważnym znaczeniu historycznym, naukowym i artystycznym będących w złym stanie technicznym • Ratownicze badania archeologiczne • Dokumentacja konserwatorska, ewidencyjna i archeologiczna
Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze	• Wydatki bieżące i inwestycyjne na utrzymanie muzeów PTTK i szlaków

	• turystycznych.
Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków	• Od 01.01. 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. Stanowi pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony został z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 01.01. 2018 r. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonych elementów. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Unia Europejska	Fundusze strukturalne, dystrybuowane poprzez: • **Fundusze Europejskie dla Pomorza (FEP)** 2021-2027 Fundusz dofinansowuje m.i. dziedzictwo kulturowe. • **Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG).** Celem funduszu jest wsparcie realizacji projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej

	• gospodarki. · **Regionalne Programy Operacyjne** (RPO) na lata 2021-2027, podzielone na 16 programów regionalnych, których celem jest wspieranie rozwoju danego regionu, zarządzane przez zarządy województw, a nie przez władze centralne. • **Program Interreg Południowy Bałtyk 2021-2027.** Jego celem jest zrównoważone wykorzystywanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego. W Programie obowiązuje zasada partnerstwa, musi być realizowany przez partnerów z co najmniej dwóch państw. • **Europejski Fundusz Morski i Rybacki**, w oparciu o wieloletnie ramy finansowe na lata 2021-2027 (WRF).
Inne	**Kolejny rok obowiązywania ulgi podatkowej na zabytki dla osób fizycznych, wprowadzonej w 2022 r. w ramach przepisów Polskiego Ładu. Dotyczy właścicieli i współwłaścicieli zabytków nieruchomych, którzy są podatnikami PIT i rozliczają się podatkiem liniowym, ryczałtem od przychodów oraz wg skali podatkowej (*nikz.pl broszura /ulga*).**

11. MONITORING I OCENA REALIZACJI PROGRAMU.

Realizacja Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasta Puck na lata 2024-2027 powinna być przedmiotem systematycznego monitorowania. Zgodnie z ustawowym wymogiem (art. 87.5) burmistrz sporządza sprawozdanie za dwuletni okres jego realizacji. Monitoring służy następującym celom:

- dostarczaniu podmiotom biorącym udział w zarządzaniu miejscem lub obiektem, informacji o skuteczności prowadzonych działań ochronnych
- umożliwieniu stałej weryfikacji i ulepszania działań ochronnych

- dostarczaniu organom sprawującym nadzór nad obszarem będącym przedmiotem ochrony danych o stanie przedmiotu ochrony
- sporządzaniu okresowych raportów umożliwiających przegląd zadań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

Szczególnie ważne jest przewidzenie i określenie, w jakich przypadkach wyniki monitoringu wpłynęły na sposób sprawowania ochrony nad dobrami dziedzictwa kulturowego. Monitoring powinien być tak zaplanowany, aby umożliwiał ocenę przynajmniej takich parametrów: skuteczność ochrony (porównanie otrzymanych rezultatów z rezultatami oczekiwanymi, wyrażonymi poprzez stan ochrony), skuteczność zastosowanych środków, zmianę stanu obiektu, zagrożenie środowiskowe.

Wskaźniki określające realizację celów i priorytetów Programu:

Cel strategiczny /Priorytet	Wskaźniki
Cel strategiczny: WZMOCNIENIE POZIOMU OCHRONY I OPIEKI NAD DZIEDZICTWEM KULTUROWYM GMINY MIASTA PUCK SŁUŻĄCE ZACHOWANIU ZABYTKÓW ORAZ, BUDOWANIU TOŻSAMOŚCI GMINY.	
Priorytet 1: zachowanie dziedzictwa kulturowego	Poziom wydatków budżetu Gminy Miasta Puck na ochronę i opiekę nad zabytkami zaplanowany na podstawie odpowiedniej uchwały.
	Liczba remontów obiektów zabytkowych dofinansowywanych z budżetu Gminy Miasta Puck. Liczba remontów obiektów zabytkowych dofinansowanych w ramach projektów unijnych.
	Liczba obiektów zabytkowych zabezpieczonych przed włamaniem i pożarem.

Priorytet 2: upowszechnienie i popularyzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Miasta Puck	Liczba publikacji promocyjnych i wydawnictw związanych z popularyzacją zabytków.
	Liczba prac studialnych (studia krajobrazowe), katalogów (typy zabudowy, detal architektoniczny) czy przewodników.
	Liczba udostępnionych w internecie informacji o zabytkach Gminy Miasta Puck .
	Liczba zorganizowanych imprez, wydarzeń, warsztatów, szkoleń o tematyce związanej z dziedzictwem kulturowym.
	Liczba obiektów zabytkowych pełniących funkcje turystyczne, kulturalne, edukacyjne i społeczne.

12. ANEKSY.

1. LITERATURA PRZEDMIOTU I MATERIAŁY.

Puck, [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. B. Chlebowski, W. Walewski, F. Sulimirski, t. IX, Warszawa 1888, s. 267-272.

J. Heise, *Bau- und Kunstdenkmäler Provinz Westpreussen, Heft 1 Die Kreise Carthaus, Berent und Neustadt*, Heft 1, Danzig 1884.

Schultz F., *Geschichte der Kreise Neustadt und Putzig*, Danzig 1907 (wersja polska 2011 r.).

Świerkosz A.,*Z wybrzeża polskiego - Puck*, Puck 1930.

Puck. Najstarszy gród nad Zatoką Pucką, Puck 1934.

Starostwo puckie 1546-1678, Gdańsk 1961.

Dzieje ziemi puckiej, Gdynia 1962.

Odyniec W., Godlewski J.,*Ziemi pucka. Przeszłość i teraźniejszość*, Gdańsk 1974.

Badania archeologiczno-architektoniczne krypty Judyckich w kościele pw. świętych Piotra i Pawła w Pucku, 1977 roku, „Studia Pelplińskie", s. 85-107.

H. Domańska, *Puck. Pomorze w zabytkach sztuki*. Ossolineum 1985.

B. Rol, I. Strzelecka, *Katalog zabytków sztuki w Polsce, Puck, Żarnowiec i okolice*, 1989.

Milewska M., Kruppé J.,*Zamek pucki w badaniach archeologicznych 1991-1996*, "Kwartalnik Historii Kultury Materialnej", R. XLV, nr 1, 1997, s. 43-59.

Historia Pucka, praca zbiorowa pod red. A. Grotha, Gdańsk 1998.

M. Kuklik, T. Żmuda-Trzebiatowski, *Ziemia Pucka na dawnych pocztówkach*, Gdańsk 2007.

M. Starski,*Rynek miasta lokacyjnego w Pucku w świetle badań archeologicznych*,Warszawa 2015.

M. Starski, *Stan badań archeologicznych nad małymi miastami Pomorza Gdańskiego w późnym średniowieczu* (w:) Archeologia Historica Polonia, tom 23, 2015.

M. Starski, *Uwarunkowania lokalizacji i rozplanowanie miasta lokacyjnego w Pucku*, Warszawa 2017.

A. Dolny, *Puck. Retrospekcje na dawnych fotografiach*, Gdańsk 2017.

G. Patryn, J.Petzold, *Z Krokowej do Pucka. Historia i opowieści kolejowego szlaku*. 2023.

Materiały przechowywane w archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków i w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Gdańsku (karty adresowe, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa, karty ewidencyjne cmentarzy, dokumentacje historyczne) są dostępne na stronie internetowej Narodowego Instytutu Dziedzictwa – *www.zabytek.pl*

2. WYKAZ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW AKTUALIZACJA 2023-2024.

LP	OBIEKT	ULICA	NR	DATOWANIE	REJESTR ZABYTKÓW/ WEZ
1.	Układ urbanistyczny miasta			XIV-XX w.	A - 873
2.	Układ przestrzenny portu			XVII, XIX, lata 20 XX w.	WEZ
3.	Kamienica	1-go Maja	4	Początek XX w.	WEZ
4.	Kamienica	1-go Maja	6	1900 r.	WEZ
5.	Kamienica	1-go Maja	7	Koniec XIX w.	WEZ
6.	Kamienica	1-go Maja	8	Początek XX w.	WEZ
7.	Kamienica narożna	1-go Maja/Sobieskiego	10	Lata 20. XX w.	WEZ
8.	Budynek mieszkalny	1-go Maja	10	2. połowa XIX w.	WEZ
9.	Kamienica narożna	1-go Maja/Sobieskiego 1	12	Koniec XIX w.	WEZ
10.	Klasztor elżbietanek, ob. Szpital Pucki	1-go Maja	13a	1898 r.	WEZ
11.	Ogrodzenie klasztoru	1-go Maja	13a	1898 r.	
12.	Gmach sądu	1-go Maja	15	Koniec XIX w.	WEZ
13.	Starodrzew	1-go Maja	16	Lata 30. XX w.	WEZ
14.	Aleja lipowa	1-go Maja		Koniec XIX w.	WEZ
15.	Park miejski	1-go Maja		Lata 30. XX w.	WEZ

16.	Kamienica	10-go Lutego	3	Koniec XIX w.	**WEŹ**
17.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego	6	1 połowa .XIX w.	**WEZ**
18.	Kamienica	10-go Lutego	8	Koniec XIX w., 2 połowa XX w.	
19.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego	9	Koniec XIX w.	**WEZ**
20.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego	10	Koniec XIX w.	**WEZ**
21.	Kamienica	10-go Lutego	11	Koniec XIX w.	**WEZ**
22.	Kamienica	10-go Lutego	13	Koniec XIX w.	**WEZ**
23.	Kamienica	10-go Lutego	14	1 ćw. XX w.	**WEZ**
24.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego	18	Koniec XIX w.	**WEZ**
25.	Kamienica	10-go Lutego	19	Początek XX w.	**WEZ**
26.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego	20	Początek XX w.	**WEZ**
27.	Budynek bramny	10-go Lutego	20	Początek XX w.	**WEZ**
28.	Ogrodzenie	10-go Lutego	20	Początek XX w.	**WEZ**
29.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego/Hallera	25/17	Początek i połowa XX w.	**WEZ**
30.	Budynek mieszkalny	10-go Lutego	27	Początek XX w.	**WEZ**
31.	Koszary	10-go Lutego	31	1912 r.	**WEZ**
32.	Ogrodzenie	10-go Lutego	33-35	Początek XX w.	**WEZ**
33.	Budynek radiostacji w zespole Morskiego Dywizjonu Lotniczego	10-go Lutego, d. Szystowskiego 2	36	1924 r.	
34.	Budynek magazynowy w zespole Morskiego Dywizjonu Lotniczego	10-go Lutego	38	Lata 30. XX w.	
35.	Aleja lipowa	10-go Lutego		Początek XX w.	**WEZ**
36.	Park miejski z terenem strzelnicy i boiska, ob. park miejski	10-go Lutego		1928 r.	**WEZ**
37.	Dom rybacki	12 Marca	2	Koniec XIX w.	**WEZ**
38.	Dom rybacki	12 Marca	5	Koniec XIX w.	**WEZ**
39.	Dom rybacki	12 Marca,	12	Koniec XIX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

		d. Ceynowy 2			
40.	Kamienica	Aleja Ceynowy	1	2. połowa XIX w.	A - 1074
41.	Oficyna		1	2. połowa XIX w.	WEZ
42.	Budynek mieszkalny	Abrahama	11	1 ćwierć XX w.	
43.	Dom rybacki	Aleja Kościuszki	1	Koniec XIX w.	
44.	Aleja kasztanowców	Aleja Kościuszki		Koniec XIX w.	WEZ
45.	Willa	Aleja Lipowa	20	1 ćwierć XX w.	WEZ
46.	Willa	Aleja Lipowa	26	Lata 30. XX w.	WEZ
47.	Cmentarz rzymskokatolicki	Aleja Lipowa	5	1933 r.	WEZ
48.	Cmentarz żydowski	Aleja Lipowa		Połowa XIX w.	WEZ
49.	Park miejski, ob. Park im. Feliksa Nowowiejskiego	Aleja Lipowa		Koniec XIX w	WEZ
50.	Aleja lipowa	Aleja Lipowa		Koniec XIX w	WEZ
51.	Budynek mieszkalny siedliska	Adama Asnyka	48	Koniec XIX w.	WEZ
52.	Budynek gospodarczy siedliska	Adama Asnyka	48	Koniec XIX w	WEZ
53.	Kamienica	Bogusława	1, d.2	1 połowa XIX w., 1984 r.	A - 1132
54.	Budynek mieszkalny	Bogusława	7	Koniec XIX w.	WEZ
55.	Budynek mieszkalny	Bogusława	8	Koniec XIX w., koniec XX w.	WEZ
56.	Budynek mieszkalny	Bogusława	10	1. i 2. połowa XIX w.	WEZ
57.	Budynek mieszkalny	Bogusława	11	2. połowa XIX w.	WEZ
58.	Budynek mieszkalny	Bogusława	13	Koniec XIX w.	WEZ
59.	Kamienica	Dworcowa	7	Koniec XIX w.	WEZ
60.	Budynek mieszkalny w zespole dworca kolejowego	Dworcowa	8	Koniec XIX w.	WEZ
61.	Dworzec kolejowy	Dworcowa	10	1899 r., 2023 r.	WEZ
62.	Budynek ekspedycji kolejowej w zespole dworca kolejowego	Dworcowa	10	Koniec XIX w., 2023 r.	WEZ
63.	Lokomotywownia w zespole dworca kolejowego	Dworcowa		Lata 20. XX w.	WEZ
64.	Oficyna	Gdańska /Stary Rynek 11	1	Początek XX w.	WEZ
65.	Kamienica	Gdańska	2	Początek. XX w.	WEZ
66.	Kamienica	Gdańska	6	Początek XX w.	WEZ
67.	Kamienica	Gdańska	8	Początek XX w.	WEZ
68.	Kamienica	Gdańska	10	Początek XX w.	WEŹ

69.	Kamienica	Gdańska	12/12 a	Początek XX w.	**WEZ**
70.	Kamienica	Gdańska/Wałowa	14	Początek. XX w.	**WEZ**
71.	Kamienica	gen. J. Hallera	1	Koniec XIX w.	**WEZ**
72.	Relikt bramy	gen. J. Hallera	1	Koniec XIX w.	**WEZ**
73.	Kamienica	gen. J. Hallera	2	Lata 30. XX w.	**WEZ**
74.	Willa	gen. J. Hallera	5	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
75.	Willa	gen. J. Hallera	6	Początek XX w.	**WEZ**
76.	Budynek gospodarczy	gen. J. Hallera	6	Początek XX w.	**WEZ**
77.	Kamienica	gen. J. Hallera	7	1 ćwierć XX w.	**WEZ**
78.	Kamienica	gen. J. Hallera	9	Początek XX w.	**WEZ**
79.	Kamienica	gen. J. Hallera	11	Początek XX w.	**WEZ**
80.	Kamienica	gen. J. Hallera	13	Początek XX w.	**WEZ**
81.	Aleja lipowa	gen. J. Hallera		Początek XX w.	**WEZ**
82.	Szkoła parafialna	Ks. Judyckiego	1	Koniec XIX w.	**WEZ**
83.	Budynek mieszkalny	Ks. Judyckiego	4	Koniec XIX w.	**WEZ**
84.	Budynek mieszkalny	Ks. Judyckiego	5	1. ćwierć XX w.	
85.	Budynek mieszkalny, ob. plebania parafii św. apostołów Piotra i Pawła.	Ks. Judyckiego	6	Koniec XIX w.	**WEZ**
86.	Budynek mieszkalny	Ks. Judyckiego	7	Początek XX w.	**WEZ**
87.	Kamienica	Ks. Judyckiego	9	1. ćwierć XX w.	
88.	Budynek mieszkalny	Ks. Judyckiego	11	Koniec XIX w.	**WEZ**
89.	Budynek mieszkalny	Kolejowa	2	Lata 30. XX w.	**WEZ**
90.	Budynek gospodarczy	Kolejowa	2	Lata 30. XX w.	**WEZ**
91.	Budynek gospodarczy	Kolejowa	2	Lata 30. XX w.	**WEZ**
92.	Budynek administracyjny w	M. Kopernika	4	1. ćwierć XX w.	**WEZ**

	zespole przemysłowym				
93.	Mur w zespole przemysłowym	M. Kopernika	4	1. ćwierć XX w	**WEZ**
94.	Starodrzew na terenie zespołu przemysłowego	M. Kopernika	4	1. ćwierć XX w	**WEZ**
95.	Aleja lipowa	M. Kopernika	4	1. ćwierć XX w	**WEZ**
96.	Dom rybacki	Marynarska	2	Koniec XIX w.	**WEZ**
97.	Dom rybacki	Marynarska	3	Koniec XIX w.	**WEZ**
98.	Kamienica	Mestwina	1	Lata 30. XX w.	**WEZ**
99.	Budynek gospodarczy	Mestwina	2	Początek XX w.	**WEZ**
100.	Kamienica	Mestwina	3	Lata 30. XX w.	**WEZ**
101.	Kamienica	Mestwina	5	Lata 30. XX w.	**WEZ**
102.	Budynek remizy strażackiej, ob. Komenda Powiatowej Straży Pożarnej	Mestwina	9-11	1924 r., 2018 r.	
103.	Dom wielorodzin	Mestwina	13	Lata 30. XX w.	**WEZ**
104.	Budynek mieszkalny	Mestwina	16	Lata 30. XX w.	**WEZ**
105.	Budynek gospodarczy	Mestwina	16	Lata 30. .XX w.	**WEZ**
106.	Willa	Męczenników Piaśnicy	1	Lata 20. XX w.	**WEZ**
107.	Willa	Męczenników Piaśnicy	2	Połowa XX w.	
108.	Willa	Męczenników Piaśnicy	3	Lata 20. XX w.	**WEZ**
109.	Budynek gospodarczy	Męczenników Piaśnicy	3	Lata 20. XX w.	**WEZ**
110.	Willa	Męczenników Piaśnicy	5	Lata 30. XX w.	**WEZ**
111.	Kamienica	Męczenników Piaśnicy	6	Lata 30. XX w.	**WEZ**
112.	Willa	Męczenników Piaśnicy	7	Lata 30. XX w.	**WEZ**
113.	Willa	Męczenników Piaśnicy	9	Lata 30. XX w.	**WEZ**
114.	Willa	Męczenników Piaśnicy	10	Lata 30 .XX w.	**WEZ**
115.	Budynek mieszkalny	Męczenników Piaśnicy	12	1. ćwierć XX w.	**WEŹ**

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

116.	Aleja lipowa	Męczenników Piaśnicy		Lata 20. XX w.	**WEZ**
117.	Budynek mieszkalny	Młyńska	1	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
118.	Kamienica	Morska	1	Początek XX w.	**WEZ**
119.	Kamienica	Morska	3	Początek XX w.	**WEZ**
120.	Kościół p.w. Św. Apostołów Piotra i Pawła	Morska d. Judyckiego 1	4	XIII, XIV, XVI, XIX w.	**A - 296**
121.	Cmentarz przykościelny	Morska d. Judyckiego 1	4	XIV-XX w.	**WEZ**
122.	Mur z bramami	Morska d. Judyckiego 1	4	1863 r., początek XXI w.	**WEZ**
123.	Kamienica	Morska	5	1898 r.	**WEZ**
124.	Kamienica	Morska	7	Koniec XIX w.	**WEZ**
125.	Kamienica	Morska	9	Koniec XIX w.	**WEZ**
126.	Browar	Morska d. ul. Zamkowa	11	Koniec XIX w.	
127.	Kamienica	Morska	13	Koniec XIX w.	**WEZ**
128.	Budynek mieszkalny	Morska	15	Koniec XIX w.	**WEZ**
129.	Kamienica narożna	Morskiego Dywizjonu Lotniczego/1-go Maja	1	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
130.	Szpital im. Cesarzowej Wiktorii Augusty, ob. budynek mieszkalny	Morskiego Dywizjonu Lotniczego	2	1899 r.	**WEZ**
131.	Oficyna z bramą i murem	Morskiego Dywizjonu Lotniczego	3	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
132.	Kamienica narożna	Morskiego Dywizjonu Lotniczego / Pokoju	7	Lata 20. XX w.	**WEZ**
133.	Budynek mieszkalny	Morskiego Dywizjonu Lotniczego	12	1 ćwierć XX w.	**WEZ**
134.	Budynek mieszkalny	Morskiego Dywizjonu Lotniczego	14	Lata 30. XX w.	**WEZ**
135.	Cmentarz ewangelicki, ob. Park Dziejów Pucka	Między Morskiego Dywizjonu Lotniczego a gen. J. Hallera		1825 r., 1930 r., 2 połowa XX w.	**WEZ**
136.	Aleja lipowa	Morskiego Dywizjonu Lotniczego/ gen. J. Hallera		2. połowa XIX w.	
137.	Budynek mieszkalny	Nowa	2	Lata 30. XX w.	**WEZ**
138.	Budynek mieszkalny	Nowa	6	Koniec XIX w.	**WEŹ**

139.	Budynek mieszkalny	Nowa	8	Lata 30. XX w.	
140.	Budynek mieszkalny	Nowa	10	Lata 30. XX w.	**WEZ**
141.	Budynek mieszkalny	Nowa	12	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
142.	Budynek mieszkalny	Nowa	14	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
143.	Kamienica	Nowa	16	Lata 30. XX w.	**WEZ**
144.	Dwór z ogrodem	E. Orzeszkowej	1	Lata 30. XX w.	**WEZ**
145.	Kamienica	Plac Obrońców Wybrzeża	1	Lata 30. XX w.	**WEZ**
146.	Kamienica narożna	Pokoju/Gdańska	2	Koniec XIX pocz. XXI	**WEZ**
147.	Kamienica	Pokoju	6	Poczatek XX w.	**WEZ**
148.	Kamienica	Pokoju	9	Lata 20. XX w.	**WEZ**
149.	Kamienica	Pokoju	10	Lata 30. XX w., koniec XX w.	**WEZ**
150.	Kamienica	Pokoju	12	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
151.	Budynek mieszkalny	Polna	3	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
152.	Zespół domów jednorodzinnych	Polna	7/9	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
153.	Budynek mieszkalny	Przebendowskiego	8	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
154.	Budynek mieszkalny	Przebendowskiego	10	Początek XX w.	**WEZ**
155.	Budynek mieszkalny	Przebendowskiego	14	Koniec XIX w.	**WEZ**
156.	Dwór, ob. szkoła muzyczna	Przebendowskiego	17	XVIII, XIX, 2 połowa XX w.	**A - 1469**
157.	Budynek mieszkalny	Przebendowskiego	22	Lata 30. XX w.	**WEZ**
158.	Budynek gospodarczy	Przebendowskiego	22	Lata 30. XX w.	**WEZ**
159.	Budynek mieszkalny	Przebendowskiego	24	Lata 30. XX w.	**WEZ**
160.	Budynek gospodarczy	Przebendowskiego	24/24 a	Lata 30. XX w.	**WEZ**
161.	Budynek mieszkalny	Przebendowskiego	26	Lata 30. XX w.	**WEZ**
162.	Kapliczka	Przebendowskiego		1886 r, 2008 r.	**WEZ**
163.	Zespół cegielni	Rozgard	1	Połowa XIX w.,2. połowa XX w.	**WEŹ**

164.	Budynek mieszkalny	Rozgard	1	Połowa XIX w., początek XXI w.	**WEZ**
165.	Starodrzew	Rozgard	1	Połowa XIX w.	**WEZ**
166.	Szpaler starodrzewu przy trakcie spacerowym	Droga do Rozgardu		1887 r.	**WEZ**
167.	Kamienica	Sambora	5	Koniec XIX w.	**WEZ**
168.	Kamienica	Sambora	7	Początek XX w.	**WEZ**
169.	Kamienica	Sambora	8	1. ćwierć XX w.	
170.	Budynek mieszkalny	Sienkiewicza	2	Koniec XIX w., początek XXI w.	
171.	Budynek gospodarczy	Sienkiewicza	3	Koniec XIX w.	**WEZ**
172.	Budynek mieszkalny	Sienkiewicza	5	Początek XX w.	**WEZ**
173.	Budynek mieszkalny	Sienkiewicza	6	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
174.	Kamienica	Sobieskiego	3	Początek XX w.	**WEZ**
175.	Budynek mieszkalny	Sobieskiego	5	Początek XX w.	**WEZ**
176.	Kamienica	Sobieskiego	9	Początek XX w.	**WEZ**
177.	Kamienica	Sobieskiego	11	Lata 30. XX w.	**WEZ**
178.	Oficyna	Sobieskiego	11a	Lata 30. XX w.	**WEZ**
179.	Kamienica	Sobieskiego	13	Lata 30. XX w.	**WEZ**
180.	Budynek mieszkalny	Sobieskiego	15	2. połowa. XIX w.	**WEZ**
181.	Dwór miejski	Sobieskiego	17	2. połowa XIX w.	**WEZ**
182.	Ratusz	Stary Rynek	1	1865 r.	**WEZ**
183.	Kamienica	Stary Rynek	2	1. połowa. XIX, początek XX w.	**WEZ**
184.	Oficyna	Stary Rynek	3	1. połowa XIX, początek. XX w.	**WEZ**
185.	Kamienica	Stary Rynek	5	2. połowa XIX w., 1905 r.	**WEZ**
186.	Kamienica	Stary Rynek	6	1725, 1802, 1928 r.	**WEZ**
187.	Kamienica	Stary Rynek	7	Połowa XIX w., początek XX w.	**WEŹ**

188.	Kamienica	Stary Rynek	8	Połowa XIX w., początek. XX w.	**WEZ**
189.	Kamienica	Stary Rynek	9	Połowa XIX w., 1906 r.	**WEZ**
190.	Kamienica	Stary Rynek	10	1. połowa XIX w., 1882 r., początek. XX w.	**WEŹ**
191.	Kamienica narożna	Stary Rynek/Gdańska	11	1. połowa XIX w., 1865 r.	**WEZ**
192.	Kamienica narożna	Stary Rynek/Pokoju 1	12	1. połowa XIX w., 1907 r.	**WEZ**
193.	Kamienica	Stary Rynek	13	1.połowa XIX w., 1893 r., 2022 r.	
194.	Kamienica	Stary Rynek	14	1. połowa XIX w., 1904 r., 2022 r.	
195.	Kamienica	Stary Rynek	15	2. połowa XIX w., 1904 r.	**WEZ**
196.	Kamienica	Stary Rynek	16	2. połowa .XIX w., 1904 r.	**WEZ**
197.	Kamienica	Stary Rynek	17	Początek i koniec XVIII w., koniec XIX w. 1908 r.	**A- 548**
198.	Kamienica	Stary Rynek	18	Połowa XIX w., koniec XIX w.	**WEZ**
199.	Kamienica	Stary Rynek	19	1. połowa XIX w., koniec XIX w., 2. połowa XX w.	**WEZ**
200.	Kamienica	Stary Rynek	20	1. połowa XIX w., koniec XIX w.	**A- 546**
201.	Kamienica narożna	Stary Rynek/ 10-go Lutego 3	21	Połowa XIX w., 1887 r., początek. XX w.	**A- 547**
202.	Kamienica narożna	Stary Rynek/10 Lutego 2	22	2. ćwierć XIX w., 1906 r.	**A- 549**
203.	Kamienica	Stary Rynek	23	2. połowa XIX w., początek XX w., 2022 r.	**WEZ**
204.	Kamienica	Stary Rynek	24	1863, początek XX w.	**WEZ**
205.	Kamienica	Stary Rynek	25	1. połowa XIX w., 1882, początek XX w.	**WEZ**
206.	Kamienica	Stary Rynek	26	Połowa XIX w., 1908 r., 1965 r., 2021 r..	**WEZ**
207.	Kamienica	Stary Rynek	27	Połowa. XIX w., lata 70. XX w.	**WEZ**
208.	Kamienica, ob. muzeum	Stary Rynek	28	2. połowa XIX w., 2. połowa XX w.	**A-1100**
209.	Kamienica	Stary Rynek	29	Połowa XVIII w., 2. połowa XIX w., początek XXI w.	**WEZ**

210.	Kamienica	Stary Rynek	30	2 połowa XIX w., około. 1900 r.	**WEZ**
211.	Kamienica	Stary Rynek	31	Koniec XIX w.	**WEZ**
212.	Kamienica	Stary Rynek	32	2. połowa XIX w., 1906 r.	**WEZ**
213.	Kamienica	Stary Rynek	33	Początek XX w.	**WEZ**
214.	Hangar Morskiego Dywizjonu Lotniczego	Szystowskiego	2	1912 r.	**WEZ**
215.	Budynek poczty	Wałowa	1	Lata 30. XX w.	
216.	Kamienica	Wałowa	4	Lata 20. XX w.	
217.	Kamienica	Wałowa	9	Koniec XIX w.	**WEZ**
218.	Kamienica	Wałowa	10	Koniec XIX w.	**WEZ**
219.	Szpitalik, ob.muzeum	Wałowa	11	1757 r.,XIX w., 1971-2	**A- 550**
220.	Kamienica	Wejhera	1	Koniec XIX w	**WEZ**
221.	Budynek gospodarczy	Wejhera	1a	Koniec XIX w	**WEZ**
222.	Kamienica	Wejhera	4	Początek XX w	**WEZ**
223.	Młyn motorowy	Wejherowska/ ul.Morskiego Dywizjonu Lotniczego 25 Morskiego Dywizjonu Lotniczego 25	4	1906 r., koniec XX w.	
224.	Dom jednorodzinny	Wejherowska	11	1. ćwierć XX w.	
225.	Budynek gospodarczy	Wejherowska d. gen. J. Hallera 1	12	Koniec XIX w.	**WEZ**
226.	Budynek mieszkalny	Wejherowska	14a	Koniec XIX w.	
227.	Budynek mieszkalny	Wejherowska	20	Koniec XIX w	
228.	Budynek gospodarczy	Wejherowska	20	Koniec XIX w	
229.	Budynek mieszkalno-gospodarczy	Wejherowska	38	Początek XX w.	
230.	Budynek mieszkalny w siedlisku	Wejherowska	42	Koniec XIX w	
231.	Budynek gospodarczy w siedlisku	Wejherowska	42	Koniec XIX w	
232.	Stodoła w siedlisku	Wejherowska	42	Koniec XIX w	
233.	Aleja	Wejherowska		Koniec XVIII w., 18	
234.	Cmentarz ewangelicki, ob. teren zielony	Wejherowska		Koniec XIX w	
235.	Cmentarz ewangelicki św. Jerzego, ob.	Wejherowska		2. połowa XVIII w., 2 połowa XX w.	

	rzymskokatolicki				
236.	Cmentarz rzymskokatolicki parafii św. Piotra i Pawła	Wejherowska		Koniec XIX w	
237.	Kapliczka	Wejherowska przy budynku nr 11		1814 r.	
238.	Krzyż przydrożny i starodrzew	Wejherowska przy budynku nr 14a		2. ćwierć XX w.	
239.	Starodrzew	Wejherowska/Mickiewicza		1. ćwierć XX w.	
240.	Starodrzew	Wejherowska/Helska		1. ćwierć XX w.	
241.	Kamienica	Wojska Polskiego	3	Początek XX w.	**WEZ**
242.	Kamienica narożna	Wojska Polskiego/ ul. Nowy Świat	5	Początek XX w.	**WEZ**
243.	Kamienica	Wojska Polskiego	9	Lata 30. XX w.	**WEZ**
244.	Kamienica	Wojska Polskiego	10-14	Lata 30. XX w.	**WEZ**
245.	Kamienica	Wojska Polskiego	13	Lata 30. XX w.	**WEZ**
246.	Kamienica	Wojska Polskiego	15	Lata 30. XX w.	**WEZ**
247.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	24, d.18	Koniec XIX w.	**WEZ**
248.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	25	Koniec XIX w.	**WEZ**
249.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	28	Koniec XIX w.	**WEZ**
250.	Kapliczka przydrożna	Wojska Polskiego, d. ul. Dworcowa	28	Koniec XIX w.	**WEZ**
251.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	29	Koniec XIX w.	**WEZ**
252.	Budynek mieszkalno-gospodarczy	Wojska Polskiego	33	Koniec XIX w.	**WEZ**
253.	Willa	Wojska Polskiego	36	Lata 30. XX w.	**WEZ**
254.	Willa	Wojska Polskiego	42	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
255.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	44	Koniec XIX w.	**WEZ**
256.	Budynek mieszkalny	Wojska Polskiego	51	1. ćwierć XX w.	**WEZ**
257.	Kapliczka przydrożna	Wojska Polskiego		1752, 1878, 2009 r.	**WEZ**
258.	Aleja lipowa	Wojska Polskiego		Koniec XIX w.	**WEZ**
259.	Kamienica	Zamkowa	1	2. połowa XIX w.	
260.	Hotel „Zamkowy"	Zamkowa	2	4 .ćwierć XIX w.	**WEZ**
261.	Budynek szkoły	Zamkowa	3	Początek XX w.	**WEZ**
262.	Relikty kościoła ewangelickiego	Zamkowa		1845 r.	
263.	Wzgórze zamkowe z reliktami zamku	Zamkowa		XIV/XV w., 2. połowa XV w., XVII w.	**C-558**
264.	Budynek mieszkalny	Żarnowiecka	4	Lata 30. XX w.	
265.	Budynek gospodarczy	Żarnowiecka	4	Lata 30.XX w.	
266.	Budynek mieszkalny	Żarnowiecka	16	Lata 30. XX w.	
267.	Budynek mieszkalny	Żarnowiecka	28	Lata 30. XX w.	
268.	Budynek mieszkalny	Żarnowiecka	32	Lata 30. XX w.	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIASTA PUCK 2024-2027

3. WYKAZ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH.

NR STANOWISKA	OBSZAR AZP	NR NA OBSZARZE	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA	NR REJESTRU (nowy, stary)
1.	04-42	27	zamek	1.poł. XV w.	C-558; 451/A
2.	04-42	29	skarb	WŚ	
3.	04-42	28	cmentarzysko grobów skrzynkowych	WEŻ-La wcz. i śr.	
4.	04-42	4	osada osada osada osada osada	Neolit WEŻ Ś PŚ Now.	C-481; 397/A
5.	04-42	5	ślad osadnictwa	neolit	
8.	04-42	8	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada	neolit późny LA Ś	
9.	04-42	9	ślad osadnictwa osada	Neolit Ś	
10.	04-42	10	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada	neolit WEŻ Ś	
11.	04-42	11	ślad osadnictwa ślad osadnictwa osada	neolit późny LA Ś	
12.	04-42	12	ślad osadnictwa osada osada	neolit WŚ Ś	
13.	04-42	13	osada ślad osadnictwa osada otwarta osada osada	neolit Ś Ś WEŻ WŚ	
15.	04-42	17	ślad osadnictwa osada osada osada osada osada osada	neolit neolit EB III WEŻ MOP OWR WŚ	

			osada	Ś	
16.	04-42	21	osada ślad osadnictwa	neolit Ś	
19.			cmentarzysko grobów skrzynkowych	La wcz.i śr.	
20.			cmentarzysko grobów skrzynkowych	WEŻ	
21.			cmentarzysko grobów skrzynkowych	Ha D	
22.			osada osada osada	WŚ .PŚ Now	
23.	04-42	32	port	X-XIV w.	C-463, 379/A
24.			ślad osadnictwa port	WŚ nieokreślona	
25.	04-42	31	miasto lokacyjne (zamek,fortyfikacje miejskie, fosa, kościół cmentarz przykościelny, cegielnia).	XII- współczesność.	
26.	04-41	21	Ślad osadnictwa	Now.	
27.	04-41	20	Ślad osadnictwa Osada Ślad osadnictwa	Neolit WŚ Now.	